

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2011

Pavel Mistrík

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Pavel Mistrík

Ofenziva v Ardenách 1944

The Ardennes Offensive 1944

Praha 2011

vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 7. 2011

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problematikou německé ofenzivy v Ardenách na sklonku roku 1944 za druhé světové války. Cílem výzkumu je na základě studia odborných monografií a vydaných pramenů postihnout příčiny této vojenské operace, její přípravy, na klíčových příkladech pak vylíčit průběh samotných bojů a na závěr předložit analýzu hlavních příčin neúspěchu německé ofenzivy.

Klíčová slova: Ardeny, druhá světová válka, 1944, bitva o Výběžek

The abstract

The presented bachelor's thesis examines the Ardennes Offensive undertaken in the end of the year of 1944 during the World War II. Based on the study of monographs related to this subject as well as examination of relevant historical sources, the aim of this thesis is to describe the planning, preparation and key military aspects of this operation. The final chapter analyses the causes of the German failure.

Key words: the Ardennes, World War II, 1944, the Battle of the Bulge

Obsah

Úvod	6
1. Vývoj na západní frontě do 16. prosince 1944	9
2. Plánování a příprava operace Wacht am Rhein	13
2.1. Přípravy a utajení.....	19
2.2. Organizační nástin.....	24
3. Zahájení ofenzivy, první den bojů a reakce Spojenců	26
3.1. Reakce spojeneckého velení na německou ofenzivu.....	29
4. Výsadková operace Stösser	33
5. Speciální operace Greif a Skorzenyho Obrněná brigáda 150	39
5.1. Nasazení Obrněné brigády 150.....	41
5.2. Činnost speciálních komand.....	42
6. Postup 6. tankové armády SS s důrazem na činnost bojové skupiny Peiper	46
6.1. Malmédský masakr.....	48
6.2. Postup bojové skupiny Peiper zastaven.....	50
7. Postup 5. tankové armády se zaměřením na boje o St. Vith a Bastogne	53
7.1. Boje o St. Vith.....	54
7.2. Obklíčení a obrana Bastogne.....	55
8. Spojenecký přechod do protiútoků a „zatlačování Výběžku“	60
9. Zhodnocení příčin neúspěchu Ardenské ofenzivy	63
Závěr	67
Seznam literatury a pramenů	70

Úvod

Německá ofenziva v Ardenách na sklonku roku 1944 představuje významnou kapitolu v kronice událostí druhé světové války. Často se v souvislosti s ní hovoří o Hitlerově poslední ofenzivě, o posledním pokusu Německa obrátit nepříznivý vývoj války. Jakkoliv se poměrně brzy po zahájení útoku ukázalo, že ofenziva nepřinese očekávané výsledky, přesto se jedná o bitvu zasluhující širší pozornost. Především se Německu podařilo utajit veškeré přípravy na nadcházející ofenzivu a útok podniknutý 16. prosince na ardenský sektor představoval svojí razancí hotový šok pro spojenecké vojáky i jejich velení. Jen málokdo očekával, že předchozími porážkami vyčerpaná Třetí říše bude ještě schopna přejít do protiútoků takového rozsahu. Bitva o Ardeny je z hlediska historie druhé světové války významná i v tom ohledu, že se jedná o poslední pokus německé armády převzít do svých rukou iniciativu na západní frontě.

Tato bakalářská práce si tak v následujících kapitolách klade za cíl vysvětlit vznik a vývoj plánu německé ofenzivy v Ardenách, podniknutá opatření a přípravy, na klíčových případech popsat vývoj bitvy a v závěrečném shrnutí nabídnout rekapitulaci příčin jejího konečného výsledku.

Zpracování natolik rozsáhlé a především dramaticky se proměňující události, jakou je každá vojenská operace, s sebou nese pro autora rozhodnutí, jakou formu při uspořádání práce zvolit. Jako první možnost se jistě nabízí držet se pevně chronologického vývoje událostí a sledovat bitvu takřkajíc „den po dni“. Takové řešení však přináší dva závažné problémy. V první řadě detailním popisem všech sledovaných událostí naroste značně naroste objem práce. Společně s tím zároveň platí, že podrobné vylíčení jednotlivých bojů, často odehrávajících se na úrovni rot a praporů, lze bez přítomnosti detailních map jen velmi obtížně sledovat. Obzvláště pak v situacích, kdy se válečná situace neustále mění. S přihlédnutím k především druhému uvedenému argumentu, kdy jsem neměl možnost doplnit práci přesnými a detailními mapami znázorňující operace i na lokální úrovni, rozhodl jsem se zvolit při zpracování tématiky řešení jiné. Tím je sledování průběhu ofenzivy podle operačních měřítek. Autorovi tuto činnost usnadní nejen německý plán vést útok na dvou úsecích, ale také následný vývoj bojů. Po zpracování úvodního dne německé útoky, které se ještě přidržuje tradičního rámce, jsem tak další popis uspořádal do oddílů věnujících se severnímu křídlu a jižnímu křídlu německého útoku. S ohledem na udržení přiměřeného rozsahu této práce jsem se přitom především zaměřil na postihnutí událostí, které jsou pro vývoj na daných frontových úsecích

nejpodstatnější. V případě severního ramene ofenzivy reprezentovaného 6. tankovou armádou SS se jedná zejména o postup předsunuté skupiny 1. tankové divize SS, která na tomto úseku dosáhla jediného skutečně významnějšího průlomu. Na jižním křídle je pak vhodné věnovat pozornost bojům o klíčové dopravní uzly St. Vith a Bastogne. Závěrečná kapitola věnující se bojovým operacím, se pak opět vrací k tradičnějšímu chronologickému rámci.

Značnou pozornost při zpracování problematiky ofenzivy v Ardenách jsem se rozhodl věnovat samotné genezi operačního plánu, pokusím o jeho úpravu a v neposlední řadě také průběhu samotných příprav, mezi nimiž náleží významné místo především bezpečnostním opatřením, která dokázala udržet nadcházející ofenzivu v tajnosti. Samostatný rozbor zasluhují i dvě speciální operace v rámci ardenské ofenzivy: výsadeková operace Stösser a operace Greif Skorzenyho jednotek v americkém přestrojení. Všechny tyto kapitoly považuji za natolik specifické, že jim náleží vytyčený rozsah. To rovněž platí o závěrečném shrnutí a skromném pokusu o analýzu příčin německého neúspěchu v Ardenách.

Pozastavení si na tomto místě zaslouží i exkurz do literatury zabývající se ardenskou bitvou, která je v americkém prostředí známější pod názvem „Bitva o Výběžek“ (The Battle of the Bulge), či případně jako „Rundstedtova ofenziva“ podle německého polního maršála Gerda von Rundstedta, vrchního velitele západní fronty.

Českému čtenáři jsou především dostupné překlady pamětí klíčových spojeneckých protagonistů, ať již se jedná o *Paměti polního maršála Bernarda Montgomeryho*, vzpomínky George Pattona *Válka mýma očima*, či dvě práce pozdějšího prezidenta Dwighta Eisenhowera: krátce po válce vydané *O invasi a vítězství* a pozdější *Invaze do Evropy*. Z prostředí německé generality se však českému čtenáři žádné podobné memoáry nenabízejí. Tento dluh však alespoň částečně odčínají vzpomínky Otty Skorzenyho *Mé velitelské operace*. Velmi cenné jsou ovšem přeložené poválečné rozhovory s některými německými veliteli, ať již se jedná o souhrnné dílo sira Basila Liddela Harta *Válka z druhého břehu*, či přímo Arden se dotýkající *Hitlerovy ofenzivy* od D. Parkera. Oproti západním čtenářům je ten český rovněž znevýhodněn úplnou absencí vydaných vzpomínek prostých účastníků ardenské ofenzivy. V této práci je zastupují paměti Georga Neilla, příslušníka americké 99. divize, nazvané *Infantry Soldier*.

Je až s podivem, že doposud nevyšla žádná monografie z pera českého autora pojednávající o bitvě v Ardenách. Uvedenou existující mezeru si tak klade za cíl vyplnit alespoň částečně vyplnit tato bakalářská práce. Čtenáři zajímavějšímu se o průběh ardenské ofenzivy jsou však k dispozici přehledné *Dějiny druhé světové války* od Liddela Harta. Vytvářený rámec pak pomohou doplnit alespoň dílčí pojednání uvedená v bibliografickém aparátu této práce. Jako úvodní vhléd do problematiky rovněž poslouží *Ardeny 1944* od Petera Grynera, byť se jedná o dílo kratšího rozsahu do značné míry o

(pouhý) překlad obsáhlejší knihy Dannyho Parkera *Battle of the Bulge. Hitler's Ardennes Offensive 1944-1945* vydané ve Spojených státech na počátku 90. let. Sluší se ještě zmínit monografii Jiřího Kosiny *Americké pozemní síly 1941-1945*, která se sice dotýká bitvy v Ardenách pouze okrajově, zato však nabízí laickému čtenáři přínosné obeznámení se strukturou, organizací a fungováním amerických ozbrojených sil za druhé světové války. Určitý vhled do politického zákulisí pak nabízejí dvě práce: *Hitler: 1936 – 1945: Nemesis od Iana Kershawa* a *Hitlerova válka a válečná stezka let 1939 – 1945* Davida Irvinga.

Vzhledem k uvedenému stavu existující literatury se tak hlavní oporou této práce staly v zahraničí publikované monografie amerických a německých autorů. Na čelním místě je nutné zmínit rozsáhlé a velmi detailní dílo vojenského historika Hugh Colea *The Ardennes : Battle of the Bulge*, které představuje oficiální historii bitvy v Ardenách sepsané historickým oddělením americké armády.¹ Velmi podrobnou práci, která již byla zmíněna výše, sepsal také Danny Parker. Průběh obrany města Bastogne, jehož odpor navzdory úplnému obklíčení se stal symbolem amerického odhodlání, podává Samuel Marshall v práci *Bastogne. The First Eight Days*.² Podnětný exkurz do málo zkoumané oblasti dopadů ardenské ofenzivy na tamní belgicko-lucemburské civilní obyvatelstvo nabízí Peter Schrijvers v knize *The Unknown Dead. Civilians in the Battle of the Bulge*. Německý pohled na bitvu v Ardenách pak reprezentují *Die Ardennenoffensive 1944/45* od Hermanna Junga, novější počín Harryho Horstmannna *In den Ardennen. Die Letzte Offensive der Wehrmacht* a sedmý svazek nazvaný *Das Deutsche Reich in der Defensive: strategischer Luftkrieg in Europa, Krieg im Westen und in Ostasien 1943-1944/45* z obsáhlé edice *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*.

Užitečné doplňující informace ke zkoumané problematice pak lze získat studiem odborných článků. Opět se však jedná články výlučně zastoupené cizojazyčnými periodiky. Skutečnost, že bitva v Ardenách byla předmětem výzkumného zájmu především v sedmdesátých a posléze v devadesátých letech, kdy se připomínalo její padesáté výročí, dále komplikuje dostupnost širšího počtu článkových studií. Tento nedostatek snad alespoň částečně kompenzuje využití Elektronických informačních zdrojů Univerzity Karlovy, které autorovi práce zpřístupnily alespoň několik zahraničních článků zabývajících se problematikou Ardenské ofenzivy.

1 Práce je dostupná on-line na adrese
http://www.history.army.mil/html/bookshelves/resmat/ww2eamet.html#tab_1

2 Práce je dostupná on-line na adrese
http://www.history.army.mil/html/bookshelves/resmat/ww2eamet.html#tab_1

1. Vývoj na západní frontě do 16. prosince 1944

V souvislosti s ofenzivou v Ardenách je vhodné nejprve alespoň ve stručnosti nastínit vývoj na západním bojišti, jenž této události předcházel. Německý strategický protiútok totiž představoval reakci na červnové vylodění v Normandii a následný postup spojeneckých armád Francií, Belgií a Nizozemskem, který se na podzim 1944 zastavil až na samotné západní hranici Třetí říše.

Navzdory jistým počátečním těžkostem se 6. června 1944 podařilo spojeneckému výsadku zachytit na plážích Normandie v úseku mezi Cotentiským poloostrovem a městem Caen. Vzniklé předmostí skládající se z pěti invazních pláží a míst, kam seskočili spojenečtí výsadkáři, sice nebylo v počátcích souvislé, německé armádě se však pro nedostatek dostupných sil nezdařilo přejít v čas do protiútku. K dispozici byla jako mobilní záloha pouze jediná německá tanková divize, jež stačila pouze na odražení britského pokusu zmocnit se Caen ještě prvního dne invaze. Následující dny pak německé velení promarnilo poslední příležitost, když Adolf Hitler stále váhal s nasazením zbylých tankových rezerv proti postupně se upevňujícímu spojeneckému předmostí. Spojenecké zpravodajské službě se totiž podařilo úspěšně realizovat operaci nazvanou „Fortitude“, jež měla za pomoci falešných vysílání a dvojitých agentů vyvolat v německém velení dojem, že invaze v Normandii představuje pouze tzv. odlehčující útok a k výsadku hlavních spojeneckých sil teprve dojde. Na základě těchto zpráv se tak Hitler domníval, že ohrožen je rovněž úsek východně od Seiny, zejména pak oblast Pas de Calais, a proto váhal s přesunem tamních záloh do Normandie.³

Takřka absolutní převaha spojeneckého letectva zároveň značně ztěžovala přísun německých posil k předmostí, kam se postupně vyloděly další divize. Navzdory tomu však probíhal spojenecký postup jen velmi pomalu. Německé armádě sice chyběly síly k zatlačení spojeneckého výsadku, houževnatě však bránila své pozice. Klíčové město německé obrany ovládající přístup do vnitrozemí – St. Lô – odolávalo čtyři týdny. Přístav Cherbourg padl do spojeneckých rukou až 25. července a na dlouhou dobu se stal jejich hlavní zásobovací základnou na kontinentě. Město Caen, které mělo být podle původních předpokladů obsazeno ještě prvního dne, se podařilo obsadit po více jak měsíci tvrdých bojů. Německo však za tuto houževnatou obranu zaplatilo vysokou cenu: nasazené divize byly téměř zdecimovány, nenahraditelné ztráty pak utrpěly především tankové síly, které byly vrženy k zastavení spojeneckého postupu poté, co se ukázalo, že k žádnému dalšímu bezprostřednímu vylodění

3 Liddel Hart, Dějiny druhé světové války, s. 587; Gilbert, Druhá světová válka, s. 611-612.

již nedojde. Důsledky ztráty tankových svazků vystihl britský vojenský historik sir Basilus Liddel Hart. „Jako první byly také rozdrceny,“ píše o německých tankových divizích, „což nepřítele připravilo o mobilní svazky, které potřeboval, když došlo k bojům v otevřené krajině. Houževnatý odpor, který tolik zpomalil spojenecký průlom, zajistil Spojencům volný průchod Francií, jakmile se jim podařilo se prolomit.“⁴

K zmiňovanému finálnímu průlomu v severní Francii došlo 25. července, kdy 1. americká armáda zahájila rozsáhlou ofenzivu s krycím názvem „Cobra“. Obranná fronta u Avranches byla proražena a americké jednotky začaly postupovat směrem na východ. Německý pokus o protiútok u Mortain ztroskotal, načež německým silám hrozilo, že budou obklíčeny v „kotli“ u Falaise, kde se ocitly po Hitlerově nařízení zakazující včasný ústup. Teprve bezprostřední nebezpečí přimělo Adolfa Hitlera vydat souhlas s ústupem. Než se tak v polovině srpna podařilo Spojencům zcela uzavřít obklíčení, dokázaly se německé jednotky stáhnout na východ za Seinou, byť za cenu ztrát těžké techniky, kterou byly při spěšném ústupu nuceny zanechat na druhém břehu.

Souběžně s rozvíjejícím se americkým průlomem na severu došlo také k vylodění na jihu Francie. Výsadková operace s označením „Dragoon“ se odehrála 15. srpna mezi Cannes a Toulonem. Německé jednotky nacházející se v jižní Francii však byly velmi slabé, šest divizí (z toho pouze jedna tanková), nepředstavovaly dostačující prostředky k zastavení společného americko-francouzského výsadku. I s ohledem na vývoj situace v severní Francii nezbylo německým jednotkám než ustoupit.⁵ Spojencům se tak postupně zdařilo osvobodit Grenoble a 3. září vstoupili i do Lyonu.

Po překročení Seiny se další události nesly ve znamení rychlého spojeneckého postupu, jemuž již tentokrát nestát v cestě prakticky žádný odpor, neboť na východ od Seiny neměli Němci vybudovanou žádnou obrannou linii. Již 3. září tak vstoupili Britové do Bruselu, následujícího dne osvobodila britská 11. obrněná divize Antverpy. Strategický potenciál tohoto významného přístavu se však však nepodařilo hned využít, jelikož ústí Šeldy se stále nacházelo pod německou kontrolou. Jižněji operující 3. americká armáda generála Geroge Pattona se blížila k Mosele a od Sárska ji v tu chvíli dělilo pouze několik desítek kilometrů. V první polovině září však spojenecký postup uvázl. V tu dobu již Němci zkonsolidovali obranu frontového úseku podél Rýna, zejména pak na severu, odkud hrozilo nebezpečí průmyslovému srdci Třetí říše v Porúří. Druhý faktor, který se výrazně podepsal pod

4 Liddel Hart, s. 583.

5 Kosina, Americké pozemní síly 1941-1945, s. 43-44.

zpomalení spojenecké ofenzivy, představovaly narůstající potíže logistického rázu. Zásobovací linie vedoucí až z Cherbourgu v Normandii byl rychlým postupem na konci léta neúnosně přetížený a přístav v Antverpách nešlo stále využít k dopravě tolik potřebného materiálu a pohonných hmot. Jistou měrou se pod tyto zásobovací obtíže podepsalo i kompromisní rozhodnutí vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě generála Dwighta Eisenhowera zásobovat postupující armády rovnoměrně. Ačkoliv by velitelé obou hlavních útočných hrotů, generál Patton a polní maršál Bernard Montgomery, pochopitelně uvítali přednostní zásobování právě svého úseku, Eisenhower dospěl k závěru, že upřednostnění jediného směru by přesto nevedla k rozhodujícímu úspěchu a naopak na jiných frontových úsecích by se mohly spojenecká vojska dostat do obtíží.⁶

Snaha o obnovení rychlého postupu a překonání Rýna, významné překážky na cestě do Německa, vedla vrchní spojenecké velení k rozhodnutí podniknout masivní výsadkovou operaci, která by zajistila jednotkám XXX. sboru klíčové přechody přes Rýn a řeky v Nizozemsku. Nejzazší cíl této operace, která byla nazvána Market-Garden a zahájena 17. září, představoval most přes Rýn v Arnhemu. Zatímco 101. vzdušné výsadkové divizi se brzy podařilo v součinnosti s postupujícím britským XXX. sborem obsadit Eindhoven, severněji nasazená 82. vzdušná výsadková divize ovládla Nijmegen až 20. září. Britská 1. výsadková divize, jež seskočila u Arnhemu, se tak vinou tohoto časového zdržení dostala do svízelného postavení. Nadto narazila na nečekaně silný odpor německých jednotek, neboť v oblasti se nacházel elitní II. tankový sbor SS. Ani po týdnu tvrdých bojů se tak hlavním spojeneckým silám nezdařilo probít se do Arnhemu. Obklíčená 1. britská výsadková divize byla navzdory své udatné obraně prakticky zničena a arnhemský most zůstal i nadále v německých rukách. Rýn tak představoval pro spojenecký postup překážku až do března 1945.

Navzdory neúspěchu operace Market-Garden si anglo-americké síly udržely na západní frontě strategickou iniciativu i s nastupujícím podzimem roku 1944. Zhoršující se počasí, potřeba zotavit vyčerpané spojenecké divize a především německá obrana opírající se o tzv. Siegfriedovu linii pevnostních opevnění, však vedly k tomu, že boje podél celé fronty se proměnily v poziční válku. Zvláště urputné střety probíhaly o Cáchy, první město na německé půdě, kam se podařilo 1. americké divizi vstoupit až 24. října po třech týdnech tvrdých bojů. Těžké ztráty na obou stranách si vyžádala i bitva o Hürtgenský les. Přeci jen slibněji se rozvíjely operace na jižním úseku fronty: 3. armáda 22. listopadu definitivně ovládla Mety, o dva dny později vstoupila 7. americká armáda s 1. francouzskou armádou do Štrasburku. Po

6 Eisenhower, *Invaze do Evropy*, s. 309.

těchto úspěších potřebovaly americké jednotky chvíli k oddechu, reorganizaci a nahrazení utrpěných, než budou moci obnovit všeobecnou ofenzivu, která měla být zahájena 19. prosince.⁷ Tyto plány však o tři dny dny předešel nečekaný německý útok v Ardenách.

⁷ Kosina, s. 49.

2. Plánování a příprava operace Wacht am Rhein

Kořeny myšlenky podniknout na západní frontě rozsáhlou ofenzivu, která by vrátila Německu ztracenou iniciativu na tomto bojišti, lze vysledovat do posledních červencových dní roku 1944. Právě 31. července, kdy se Adolf Hitler na poradě s německými veliteli zabýval rychle se zhoršujícím postavením německých armád ve Francii, označil Hitler západní frontu za rozhodující a zmínil potřebu německé ofenzivy, která by zastavila postup Spojenců.⁸

Ačkoliv se situace na západě nevyvíjela v létě 1944 pro Třetí říši právě příznivě, pro podniknutí protiútoků na této frontě hovořilo hned několik podstatných faktorů. V prvé řadě bylo nutné zabezpečit průmyslovou oblast Porúří, jež hrála klíčovou roli v německém válečném hospodářství. Postavení německé armády na severu Itálie bylo výhodné pro obrannou válku, přechod do ofenzivy v hornatém terénu naopak sliboval jen malé vyhlídky na úspěch. Nelze také opomenout, že situace na západním bojišti se teprve postupně upevňovala a Spojenci zdaleka nenasadili všechny své síly. Méně než čtyři desítky rozmístěných anglo-amerických divizí v září 1944 představovaly příhodnějšího protivníka pro Wehrmacht než početná Rudá armáda, jejíž síla se pro toto období uvádí na 555 divizí.⁹ Rozlehlelé prostory východní fronty nadto hrozily pohltit jakoukoliv německou útočnou sílu, aniž by přitom dosáhla strategicky významného bodu přinášejícího obrat ve válce. Režim Sovětského svazu plně pod kontrolou Josifa Stalina zároveň nesliboval příliš prostoru k politickému vyjednávání a nátlaku. I z tohoto úhlu se anglo-americké partnerství na západní frontě jevílo v Hitlerových očích jako zranitelnější prvek protiněmecké koalice. Hitler se totiž domníval, že vojenské neúspěchy západních spojenců bude následovat i krize v jejich politickém vedení.¹⁰ Tím by si Německo zároveň uvolnilo ruce k boji na východní frontě, kde byla očekávána velká zimní sovětská ofenziva.

V průběhu srpna prvotní a obecně působící zmínka o německé ofenzivě na západě nabírala již poněkud jasnějších kontur. Aby získal čas k rozhodujícímu obratu ve válce, k němuž se Adolf Hitler stále upínal, pověřil 8. srpna Heinricha Himmlera, velitele zbraní SS, vybudováním záložní armády o síle pětadvaceti divizí.¹¹ Početní stavy nově vytvořených divizí přitom měl naplnit „nevyužitý“ personál z letectva, námořnictva a úředních míst v

8 Winton, *The Battle of the Bulge*.

9 Parker, *The Battle of the Bulge*, s. 18.

10 Cole, *The Ardennes : Battle of the Bulge*, s. 12.

11 Gryner, *Ardeny 1944*, s. 23.

armádě. Západní fronta obdržela přednostní zásobování nově vyráběnými tanky a děly proudícími z německých továren.¹²

Otevřené rozhodnutí podniknout velký německý protiútok na západě v oblasti Arden zaznělo z Hitlerových úst až 16. září na pravidelné situační poradě nejužšího okruhu z Vrchního velení ozbrojených sil (OKW). Adolf Hitler náhle přerušil monotónní výklad náčelníka štábu OKW Alfreda Jodla, jenž se v tu opatrně snažil Vůdci vyličít neuspokojivý vývoj na válečných frontách. Hitler prohlásil, že učinil náhlé rozhodnutí přejít v ardenském sektoru do protiútku s cílem zmocnit se Antverp, významného zásobovacího přístavu, obsazeného 4. září Spojenci. Zamýšlený útok měl v mnohém napodobit úspěšný plán z května 1940, kdy zdánlivě neprostupnými ardenskými lesy pronikly Guderianovy tanky a zcela zaskočily britsko-francouzské vojsko. Tehdejší smělý tankový výpad vedl k evakuaci britského expedičního sboru z kontinentu a v konečném důsledku také ke kapitulaci Francie pět týdnů od začátku útoku. „Ardenský zázrak“ měl na sklonku roku 1944 znovu zachránit Německo a přivodit spojencům „druhý Dunkerque“. Americký historik Hugh Cole se domnívá, že Hitler ve skutečnosti diskutoval s Jodlem možnost ofenzivy v úseku Arden již před 16. zářím. Argumentem k tomuto závěru je mu úzký vztah, v němž Jodl fungoval de facto jako Vůdcův osobní poradce, jenž měl za úkol rozvíjet Hitlerem určené koncepty po strategicko-operační stránce.¹³

Oblast Arden rozprostírající se na rozmezí Belgie a Lucemburska představovala nejobtížnější terén podél celé západní fronty. Hustě zalesněný kopcovitý úsek Eifelů podél německých hranic přecházel v pahorkatinu s četnými močály a jezery nazvanou Hohes Venn rozkládající se až na východ od Lutychu. Ačkoliv se v Ardenách nachází poměrně solidní silniční síť, jistým záporem je ale její převážně severojižní orientace. Dokonce i za dobrého počasí je pohyb v otevřeném terénu mimo cesty komplikovaný. Členitost strmých údolí a lesů v Ardenách tak značně redukuje možné postupové cesty na západ a ve svém důsledku omezuje manévrovací svobodu útočících jednotek, jímž hrozí riziko, že se nahromadí v úzkém prostoru.¹⁴

Na druhou stranu však nelze pominout i výhody, které byly s ardenským úsekem spojeny. Husté lesy při německých hranicích poskytovaly pro shromažďující se útočné armády vítaný přirozený úkryt před spojeneckými průzkumnými letadly. Jakkoliv je pravdou, že prostředí v Ardenách skýtalo pro postupující jednotky četné potíže, po překročení Másy se

12 Cole, s. 15.

13 Cole, s. 16.

14 Parker, s. 51

situace dramaticky měnila, neboť tamní otevřená krajina byla takřka ideální pro rychlý průnik tankových divizí až k Antverpám. V neposlední řadě pak ardenský úsek fronty byl obsazen jen relativně slabými americkými silami VIII. sboru, neboť těžiště spojeneckých útoků se nalézala na sever a na jih od této oblasti. Jelikož Ardeny stály stranou hlavních bojů a docházelo zde pouze ke sporadickým a lokálním střetům, vysloužil si tento frontový úsek mezi Spojenci pověst jakéhosi odpočinkového sektoru pro bojem vyčerpané nebo naopak čerstvé a nezkušené divize. Obdobná praxe do značné míry platila i pro Wehrmacht.

Detailním rozpracováním Hitlerova konceptu byl na konci září pověřen náčelník OKW Jodl. Veliteli OKW Wilhelmu Keitelovi připadl dohled nad vytvořením zásob paliva a munice pro zamýšlenou ofenzivu, dozor nad organizací a budováním jednotek byl přidělen náčelníkovi štábu pozemního vojska Walteru Buhlemu.¹⁵ Jodl se svými nejbližšími asistenty z OKW za přísného utajení vypracoval pět operačních variant pro útok na západní frontě v intencích, jaké nastínil Hitler.

1. Operace Holandsko: přímý útok z oblasti Venlo směrem na Antverpy
2. Operace Lutych-Cáchy: současně provedený útok ze severního Lucemburska a z oblasti severozápadně od Cách. Křídla obchvatného manévru se spojí u Lutychu a zničí obklíčenou 1. americkou armádu.
3. Operace Lucembursko: obchvatný útok dvěma rameny vedenými z Lucemburska a od Met. Postupující vojska se setkají u Longwy a obklíčí 3. americkou armádu.
4. Operace Lotrinsko: dvouproutý útok vycházející z Met a Baccaratu spojující se u Nancy.
5. Operace Alsasko: obklíčovací manévr provedený rameny z Epinalu a Montbeliardu s průsečíkem ve Vesoulu.¹⁶

Uvedené alternativy byly předloženy k posouzení Hitlerovi, přičemž OKW doporučovalo první dvě varianty, ačkoliv je zároveň také označilo za nejriskantnější. Hitler však na základě své intuice určil, že operačním plánem ardenské ofenzivy se stane syntéza obou těchto plánů. I když panovaly v OKW značné pochyby o proveditelnosti obou útoků zároveň, pustil se Jodl do prací na sjednocené verzi plánů „Holandsko“ a „Lutych-Cáchy“. V této činnosti však bylo OKW výrazně limitováno předem danými parametry ofenzivy, které

15 Horstmann, In den Ardennen. Die Letzte Offensive der Wehrmacht, s. 118-119.

16 Gryner, s. 27.

Hitler osobně vytyčil.

Podle Hitlerova zadání měla německá ofenziva proběhnout mezi 20. a 30. listopadem na frontovém úseku o přibližné délce 130 km mezi městy Monschau a Echternach. Do útoku mělo být nasazeno přinejmenším třicet divizí rozdělených do čtyř armád, přičemž samotný průlom provedou dvě tankové armády a každé z křídel tohoto útočného klínu bude chráněno jednou pěchotní armádou. Potřebnou podporu útoku zajistí silná koncentrace dělostřelectva a nasazení německého letectva (až 1500 letadel). Postup přes Mátu k Antverpám má za cíl dobýt přístav a současně zničit britsko-kanadské síly nacházející se severně od linie Antverpy-Luty-Bastogne. Klíčovými prvky celé operace jsou pak především rychlost postupu a plné využití momentu překvapení. K jeho dosažení je proto nutné udržet přípravy ofenzivy v naprosté tajnosti a informovat pouze velmi omezený okruh důstojníků.¹⁷

V těchto intencích vypracovaný plán byl 11. října předložen Hitlerovi. Celý koncept, jenž byl pro svou ambicióznost neoficiálně nazýván „Velkým řešením“, byl ve své podstatě velmi přímočarý. Těžiště útoku spočívalo na pravém křídle a bylo svěřeno 6. tankové armádě SS generál Josefa „Seppa“ Dietricha. Její hlavní útočnou sílu tvořila zejména čtveřice elitních tankových divizí SS, jmenovitě 1., 2., 9. a 12. podpořená čtyřmi divizemi lidových granátníků a jednou divizí výsadkovou.¹⁸ Dietrichova armáda měla zaútočit na americkou frontu v úseku Monschau-Losheim, prorazit obrannými liniemi k řece Mase, překročit ji kolem Lutychu a posléze se stočit severozápadním směrem na Antverpy. Jižně od 6. tankové armády SS měla zaútočit 5. tanková armáda pod velením generála Hassa von Manteuffela. Jeho tři tankové a čtyři pěší divize dostaly za úkol krýt svým postupem jižní křídlo 6. tankové armády SS, překročit Mátu u Dinantu, pokračovat ve směru na Brusel a nakonec se připojit k Dietrichově armádě při útoku na Antverpy. Zabezpečení nejjižnějšího křídla tohoto útočného klínu německých armád zajišťovala 7. armáda generála Ericha Brandenbergera. Oproti předchozím dvěma armádám ji připadl podstatně méně ambiciózní úkol, čemuž však odpovídaly i přidělené síly. Generál Brandenberger měl se třemi pěšími a jednou výsadkovou divizí proniknout k Mase u města Givet a podél cesty vybudovat obrannou linii chránící obě tankové armády před americkým protiútokem z jihu.

Vypracovaný plán, jenž obdržel označení „Wacht am Rhein“ (Stráž na Rýně) také počítal s tím, že po rozvinutí hlavního postupu dojde k dalším podpůrným útokům. Jakmile se 6. tanková armáda SS přiblíží k Mase, 15. armáda dislokovaná v oblasti Cách bude svým

¹⁷ Horstmann, s. 126-127.

¹⁸ Horstmann, s. 139.

postupem chránit pravé křídlo Dietrichových divízi. Ve chvíli, kdy se německé síly přiblíží od jihu k Antverpám, zaútočí z oblasti Venlo proti městu i skupina armád H generála Kurta Studenta, přesně v původních intencích „operace Holandsko“. Takto úspěšně završená ofenziva by v německých představách vedla k obklíčení a zničení americké 1. armády a britské 21. skupiny armád. Především by však Spojence připravila o životně důležitý zásobovací přístav. Bez Antverp by totiž byli nuceni dopravovat zásoby znovu až z Normandie, čímž by se neúměrně protáhly zásobovací tepny anglo-amerických sil na kontinentě. Pro Hitlerovo uvažování je však více než příznačné, že neexistují plány zabývající se dalšími kroky po dobytí Antverp.¹⁹

Jak již bylo předestřeno výše, operační plánování probíhalo od začátku plně v režii nejužšího okruhu OKW v čele s Alfredem Jodlem. Tato skutečnost pramenila z přísných bezpečnostních opatření, která měla zachovat naprosté utajení připravované operace. Do tajemství o existenci plánu na ardenskou podzimní ofenzivu tak bylo zasvěceno jen naprosto nezbytné minimum důstojníků, bez nichž se nemohly přípravy obejít. Za porušení bezpečnostních opatření a vyzrazení tajemství přitom hrozil zúčastněným důstojníkům trest smrti.²⁰ Byla zakázána veškerá telefonická a radiová komunikace o operaci, zpravodajskou výměnu zajišťovaly klasické spojky. Odvrácenou stranou utajovacích opatření byla skutečnost, že i zainteresovaní velitelé, jejichž jednotky se měly na ofenzivě podílet, se o celé akci dozvídali až s nemalým odstupem a na poslední chvíli. Velitelé nasazených divízi byli o nadcházejícím útoku informováni až na hromadné konferenci konané 11. a 12. prosince, velitelé nižších útvarů pak v závislosti na stupni jeden až tři dny před zahájením samotného útoku.²¹

Staronový velitel vrchního velitelství Západ maršál Gerdt von Rundstedt, který převzal velení nad západní frontou opět 3. září,²² se o chystané operaci dozvěděl až 21. října. Přitom již 12. téhož měsíce obdržel od Keitelera z OKW rozkaz k bojovým přípravám naproti

19 Cole, s. 22.

20 Horstmann, s. 133.

21 Jung, Die Ardennenoffensive 1944/45, s. 126.

22 Polní maršál Rundstedt působil jako velitel vrchního velitelství Západ celkem třikrát. Nejprve od října 1940 do dubna 1941. Podruhé pak od 10. března 1942 do 2. července 1944, kdy byl z funkce zproštěn Hitlerem na předchozí „vlastní žádost“. Důvodem k tomu byly vzájemné rozpory ohledně další strategie v Normandii, když Rundstedt odmítal pokračovat ve statické obraně území za každou cenu. Na vrchním velitelství jej vystřídal polní maršál Günther von Kluge. Ten však byl 16. srpna po neshodách s Hitlerem rovněž odvolán a následně spáchal sebevraždu z obav, že byla vyzrazena jeho role při protihitlerovském spiknutí 20. července 1944. Velení západní fronty po něm dočasně převzal polní maršál Walter Model, zastávající i velení skupiny armád B. Právě z důvodů, že by nebyl s to řídit obě velitelství, poskytl svoji funkci vrchního velitele západní fronty k dispozici. Na uvolněné místo Hitler opět povolal Rundstedta., jenž v této pozici setrval až do března 1945. Podrobněji o těchto událostech pojednává např. Barnett, Hitlerovi generálové, Brno 2000.

frontovému úseku 1. americké armády. Nebylo mu však řečeno, jaký cíl tyto přípravy sledují.²³ O deset dní později byli do plánu ardenské ofenzivy zasvěceni náčelníci štábů skupiny armád B a vrchního velitelství Západ Hans Krebs a Siegfried Westphal.

Jakmile byli Gerd von Rundstedt a Walter Model, pod jehož skupinu armád B spadaly 6. tanková armáda SS, 5. tanková armáda a 7. armáda, byli zasvěceni do tajemství operace, zarazil je rozsah celého podniku. Rundstedt později vyjádřil své dojmy následovně: „Byl jsem šokován. Hitler mě vůbec nekonzultoval ohledně možností plánu. Bylo mi jasné, že dostupné síly jsou na tak mimořádně ambiciózní plán až příliš nedostatečné. Model zastával stejný názor jako já. Ve skutečnosti žádný voják nevěřil, že cíl dospět k Antverpám je v praxi proveditelný.“²⁴ Rovněž velitel 5. tankové armády Hasso von Manteuffel zaujal značně skeptické stanovisko k předloženým operačním direktivám a současně shrnul hlavní výhrady: „*Shodovali jsme se [myšleno s Modelem a Rundstedtem, pozn. P. M.] v našich námitkách, které jsme proti tomuto plánu měli. Za prvé byly chybné strategické dispozice a došlo by k vážnému ohrožení křídel, pokud by nebyla náležitě vyztužena. Kromě toho jsme na tak dalekosáhlé cíle neměli dostatek munice. A navíc by spojenecká převaha ve vzduch byla příliš velkou překážkou tomu, abychom se o takový cíl pokoušeli. Kromě toho jsme věděli, že vzadu ve Francii, a také v Anglii, jsou k dispozici početné spojenecké posily. Já sám jsem poukázal na to, že musíme počítat s intervencí výsadkových divizí, které byly připraveny v Anglii. Rovněž jsem podotkl, že dobrá silniční síť za Meuse [Másou, pozn. P. M.] by usnadnila spojenecké protitahy.*“²⁵

Model s Rundstedtem si uvědomovali, že konečný cíl operace Wacht am Rhein absolutně nebere v potaz možnosti německé armády na sklonku roku 1944. Plán na dobytí Antverp se jim jevil jako nepřiměřený a mimo realitu. „*Byla to nesmyslná operace a nejhlupejší na ní bylo vytyčení Antverp za cíl. Kdybychom dosáhli Másy, měli bychom štěstím padnout na kolena a děkovat Bohu – natož zkusit dorazit do Antverp*“, nebral si později Rundstedt servítky na adresu tzv. Velkého řešení.²⁶ Za hlavní nedostatky operačního plánu považoval starý německý maršál, že „*chyběly všechny, úplně všechny podmínky pro eventuální úspěch takové ofenzivy.*“²⁷ Konkrétně se Wehrmachtu nedostávalo dostatečných sil k dosažení Antverp, Spojenci mohli zahájit vlastní ofenzivu, boky útočného klínu byly od

23 Boog, Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg., s. 619-620.

24 Cit. dle Liddel Hart, Válka z druhého břehu, s. 439.

25 Cit. dle Liddel Hart, Válka z druhého břehu, s. 439-440.

26 Cit. dle Parker, s. 34.

27 Cit. dle Cole, s. 25.

severu i jihu nebezpečně odhaleny a vzniklý výběžek by pohltit příliš mnoho německých divizí.²⁸ V posledním závěru s ním byl maršál Model zajedno, když pronesl varování, které se posléze ukázalo být prorockým: „*Pokud by měl být útok pro nedostatek záloh zastaven na Máse, jediným výsledkem bude výběžek na frontě a nikoliv zničení značných protivníkových sil. ... Široce roztažená křídla, zejména na jihu, pouze podníí nepřátelské protiakce.*“²⁹

Polní maršálové Rundstedt a Model spatřovali řešení v úpravě operačního plánu do realističtější podoby. Tyto pokusy o revizi operace Wacht am Rhein posléze dostaly souhrnné označení jako „Malé řešení“, název přitom odkazoval na méně ambiciózní cíle alternativních variant. Jeden takový koncept vznikl na vrchním velitelství Západ pod názvem „plán Martin“. Oproti „Velkému řešení“ počítala Rundstedtova varianta s dvojitým obchvatným útokem, jehož ramena by se sevřely u Lutychu a pohltily americkou 1. armádu západně od Cách, zatímco německá 15. armáda by klamným útokem vážala americké síly na severu.

Separátně vypracovaný návrh štábu skupiny armád B nazvaný „Herbstnebel“ představoval přímočarý silný úder mezi Hürtgenským lesem a St. Vithem. Dvě společně postupující tankové armády by v závěsu následovaly obě pěchota (7. a 15. armáda). Obdobně jako „plán Martin“, i „Herbstnebel“ usiloval především o zničení spojeneckého výběžku u Cách a nekladl si větší ambice než dosáhnout Másy.

Obě zmíněné verze „Malého řešení“ byly 27. října představeny Hitlerovi. Ten je však okamžitě odmítl s poukazem, že ani jedna by nevedla k dosažení potřebného obratu na západním bojišti. Jodl se následně svěřil Hitlerovi se svým přesvědčením, že by měl buď přijmout „Malé řešení“, nebo stáhnout zálohy z dalších úseků i za cenu ústupu na východní frontě, aby byly k dispozici adekvátní síly a „Velké řešení“ mělo nějaké vyhlídky na úspěch. Hitler však nepřistoupil ani na jedno z toho. Rundstedt s Modelem se spojili své plány v posledním úsilí přesvědčit Adolfa Hitlera. I tentokrát však se svým návrhem neuspěli a Hitler 26. listopadu vydal definitivní rozkaz, podle něhož má být operace Wacht am Rhein provedena plně v intencích „Velkého řešení.“³⁰

28 Tamtéž, s. 25.

29 Cít. dle Cole, s. 38.

30 V této souvislosti je ještě vhodné zmínit jednu hlubokou ironii. V západní literatuře bývá někdy ardenská ofenziva zjednodušeně označována jako „Rundstedtova“, neboť byl technicky vzato velitelem celého západního bojiště a zároveň jednou z nejrespektovanějších osobností německého vrchního velení. Jak ovšem vyplývá z uvedeného popisu, Rundstedt oponoval „Velkému řešení“ a od takto pojaté akce se distancoval, jak jen to bylo možné. Zmínky o „Rundstedtově ofenzivě“, která ztělesňovala prakticky úplné popření Rundstedtových představ o dalším způsobu vedení války, měly později pro starého polního maršála značně trpkou příchut’.

2. 1. Přípravy a utajení

Zatímco probíhaly zmíněné diskuse na operační úrovni a němečtí generálové usilovali o revizi plánu, byly samotné přípravy v plném proudu. Vybudování tří nových útočných armád, z toho dvou tankových, představovalo v šestém válečném roce značnou výzvu pro německou armádu, hospodářství a organizační systém. V polovině září vydalo OKW příkaz k vybudování 6. tankové armády SS složené z tankových divizí SS, které budou staženy z fronty na potřebné zotavení. Z německého pohledu nepříznivý vývoj na západní hranici však brzy vážně narušil časový harmonogram stahování útvarů. Řadu nebylo možné vzhledem ke spojeneckému tlaku stáhnout do týlu, jiné musely být nasazeny do bojů předčasně ještě před zahájením ofenzivy.³¹ V tomto směru se významně projeví především boje o Cáchy, Hürtgentský les či Pattonova ofenziva v Lotrinsku. Pouze tankové divize SS a 2. tanková divize se vyhnuly předčasnému nasazení. Německé síly byly v těchto obranných a urputných bojích vyčerpávány rychlejším tempem, než bylo možné nahrazovat. Spojenecké zpravodajství odhadovalo německé ztráty na tři tisíce mužů denně.³²

Na tomto místě je vhodné připomenout, že pokračující spojenecká iniciativa prolomit obranu na německých západních hranicích také významně promluvila do časového harmonogramu ofenzivy. Původně stanovené datum zahájení útoku v Ardenách připadlo na 27. listopadu. Jak se však tento den blížil, bylo čím dál tím více zřejmé že spojenecké útoky na Porúří a Mety znemožní soustředění a zotavení německých útočných divizí. Termín zahájení tak byl posunut na 10. prosince. Když se však ani k tomuto datu nezdařilo vybudovat dostatečné zásoby paliva a přesunout jednotky do určených výchozích postavení, bylo zahájení odloženo na 15. a následně definitivně na 16. prosince.

Také úroveň výcviku u připravovaných německých divizí byla všeobecně nepostačující. Po pěti letech války byli rekruti doplňováni z posledních záloh lidských zdrojů Třetí říše. Tak například 352. divize lidových granátníků se skládala z někdejších příslušníků válečného námořnictva, 18. divize lidových granátníků byla zase tvořena pozemním personálem Luftwaffe.³³ Další útvary pak trpěly podstavem vojáků, kdy se nedařilo naplnit tabulkové počty.³⁴ Síla soustředěných divizí tak mnohdy existovala jen „na papíře“. Například 116. tanková divize byla obrněnou divizí spíše jen podle názvu, neboť disponovala pouze

31 Jung, s. 123.

32 Parker, s. 25.

33 Parker, s. 164 a Schrijvers, *The Unknown Dead*, s. 72.

34 Jung,, s. 124.

osmdesáti třemi tanky a samohybnými děly.³⁵ K těmto potížím je třeba ještě připočít nezkušenost řady vojáků a nedostatečný prostor pro potřebný výcvik.

Zvláštní kapitolou pak bylo vytváření zásob paliva a munice pro nadcházející ofenzivu. Na budování palivových rezerv se výrazně podepsala ztráta rumunských ropných polí v létě 1944 a spojenecké nálety na německé rafinerie. Před zahájením ofenzivy se sice podařilo shromáždit téměř 11 000 m³ paliva, značná část však byla uskladněna na východním břehu Rýna, aby byla ochráněna před nálety spojeneckého letectva.³⁶ Hlavní problém však spočíval v rozporech mezi teoretickými propočty a realitou. Přidělené palivo mělo tankovým divizím teoreticky vystačit na to, aby urazily vzdálenost 160 km.³⁷ To však platilo pouze pro přesun v obvyklých podmínkách. Velitel 5. tankové armády Manteuffel tuto skutečnost po válce blíže rozvedl: „Jodl nás ujistil, že budeme mít dostatek paliva na to, abychom mohli rozvinout svou plnou palebnou sílu a dovést výpad až do konce. Ukázalo se, že jeho ujištění bylo zcela nemístné. Problém z části spočíval v tom, že OKW pracovalo s matematickými a zavedenými kalkulacemi ohledně množství benzínu potřebného na to, aby divize urazila sto kilometrů. Má zkušenost z Ruska mě však poučila, že v bojových podmínkách je ve skutečnosti zapotřebí dvojnásobku tohoto množství. Jodl tohle nechápal. S ohledem na dodatečné potíže, s nimiž se dalo počítat v zimním boji v tak obtížném terénu, jako byly Ardeny, jsem osobně řekl Hitlerovi, že by měl být poskytnut pětinasobek standardního objemu pohonných hmot.“³⁸ Německé velení si bezpochyby bylo vědomo problému s nedostatkem pohonných hmot, jelikož integrální součástí plánu pro tankové divize se stal pokyn, aby si v dalších fázích postupu zajišťovaly palivo z dobytých amerických skladů.

Jeden z nejpozoruhodnějších aspektů ardenské ofenzivy představuje skutečnost, jak se německé armádě podařilo utajit soustředění tak velkého počtu sil bezprostředně za frontou, aniž by to zaregistrovala spojenecká zpravodajská služba. Tato otázka se stala předmětem zájmu řady autorů. V zásadě však lze hledat příčiny německého úspěchu ve dvou rovinách: významnou roli bezpochyby sehrála důsledná německá utajovací opatření spojená s výbornou organizací, na druhé straně nelze opominout, jak Spojenci nahlíželi na zachycené indicie a jakým způsobem je interpretovali. Obě tato vysvětlení si zasluhují samostatný rozbor.

Co se týče německých bezpečnostních opatření k utajení ofenzivy, část z nich byla naznačena již výše při pojednání o vývoji operačního plánování. Krom toho, že do existence

35 Parker, s. 78.

36 Tamtéž, s. 25.

37 Cole, s. 72.

38 Cit. dle Liddel Hart, s. 442.

připravovaného útoku byl od počátku zasvěcen pouze úzký okruh důstojníků, který se postupně rozšiřoval,³⁹ byly podniknuty ještě další kroky sloužící k udržení tajemství a oklamání Spojenců. Už samotné označení „Stráž na Rýně“ mělo ve Spojencích i nezasvěcených německých vojácích evokovat představu o ryze defenzivním charakteru nadcházející operace, jestliže by o ní unikly nějaké informace. Tomuto záměru zároveň nahrával vývoj situace na frontě, kde ani v listopadu nepolevoval spojenecký tlak na německou západní hranici, zejména v oblasti Cách a Hürtgenského lesa. Přesuny divizí a soustředění jednotek se tak jevily jako logická reakce na spojenecké ohrožení průmyslového Porúří. Pomocí rádiového vysílání, o němž se vědělo, že bude zachyceno Spojenci, byla za tímto účelem v cášské sektoru vytvářena představa o budování (neexistující) 25. armády v sektoru Düsseldorf-Kolín nad Rýnem. Jakákoliv skutečná zmínka o operaci „Wacht Am Rhein“ byla v rádiovém přenosu přísně zakázána, kurýři přepravující depeše pak byli sledováni Gestapem.⁴⁰ Samotné přesuny jednotek se odehrávaly za tmy, přičemž husté lesy dokázaly zakrýt německou vojenskou přítomnost. Aby německé síly vzbudily co nejmenší podezření na opačné straně fronty, přesun do výchozích pozic proběhl až v posledních dnech před 16. prosincem. K zamaskování hluku přesunujících se motorových vozidel a obrněné techniky sloužily přelety nízko letících německých letadel nad oblastí, dalším opatřením pak bylo vystlání cest slámou. Přesun na poslední chvíli si však z německé strany vyžádal dvojitá daň: některé útvary se nestihly včas přemístit do výchozího postavení a i ty, kterým se to podařilo podle plánu, nesměly kvůli utajení provádět průzkum terénu. Němečtí velitelé tak neměli představu o tom, co na ně čeká, jakmile vyrazí 16. ráno do útoku.

Navzdory výše uvedeným utajovacím opatřením zachytili Spojenci před 16. prosincem řadu indicií naznačujících, že na německé straně fronty panuje zvýšená aktivita.⁴¹ Jako podstatný se ovšem ukázal způsob, jakým byly interpretovány takto získané zprávy svědčící o nezvyklém soustředění německých jednotek. Mezi Spojenci obecně panoval značně optimistický pohled na vývoj války, jenž pramenil z rychlého letního postupu Francií až k německým hranicím. Nic na něm nezměnil ani neúspěch výsadkové operace Market-Garden v září 1944 a následná stabilizace fronty podél pevnostního pásma Siegfriedovy linie. I na

39 Přičemž zapojování dalších důstojníků bylo plně v kompetenci Hitlera, jenž osobně určoval, kdo jmenovitě bude s přípravami obeznámen, viz Cole, s. 49.

40 Parker, s. 42

41 Rozsah práce nedovoluje uvést a popsat jednotlivé události. Obecně však lze říci, že získané poznatky naznačující německou aktivitu byly kombinací zachycených depeší Luftwaffe, která porušila zákaz rádiového ticha, rutinních průzkumných letů, pozorování frontových jednotek a také výpovědí zadržených zajatců. Pro bližší seznámení s těmito událostmi lze doporučit například již citovanou literaturu. Parker, s. 42-46; Cole, s. 59-61; a také Neill, *Infantry Soldier*, s. 158 a s. 165.

podzim zůstávala válečná iniciativa pevně ve spojeneckých rukou. Těžce zkoušená německá armáda nebyla po sérii letních porážek považována za schopnou přejít do strategického protiútoky a převzít iniciativu. Z toho pramenila skutečnost, že „protivníková schopnost zareagovat jinak než v důsledku spojeneckého tlaku byla nešťastně podceněna.“⁴²

Nemalou roli při anticipaci a posuzování německých operačních záměrů na podzim 1944 sehrálo i opětovné jmenování polního maršála Rundstedta velitelem západní fronty. Gerd von Rundstedt byl mezi Spojenci všeobecně vysoce uznávanou a ceněnou osobností německého vrchního velení. Vynikající stratég v mnoha ohledech zosobňoval starou pruskou vojenskou školu. Na základě jeho předchozího způsobu vedení se tak od Rundstedta očekávalo, že se i tentokrát zachová přesně v duchu tradičních vojenských teorií, podle nichž bude šetřit dostupné zdroje pro obranu a eventuální lokální protiútoky.⁴³ Jinými slovy panovalo přesvědčení, že Rundstedt se zachová navýsost racionálně. Jako každý jiný zkušený polní velitel v obdobné situaci zvolí takové řešení, jímž bude co nejdéle odvracet hrozící porážku. V tomto bodě však ze strany Spojenců došlo k zásadnímu nepochopení reality Třetí říše. Veškerou rozhodovací pravomoc třímal v rukou Adolf Hitler a byl to on, kdo určoval německou strategii. Bez náležitého vzdělání se rozhodoval ryze na základě své intuice, nikoliv podle osvědčených vojenských principů.⁴⁴ S jistou nadsázkou lze tedy říci, že spojenecké vedení podlelo „Rundstedtovu efektu“ a nechalo se ukolébat očekáváním předvídatelného vývoje operací na západní frontě. Jistě lze dát za pravdu americkému historikovi Hughu Coleovi, když napsal, že „v tomto ohledu se mohlo jednat o maršálův největší osobní přínos k ardenské protiofenzivě“.⁴⁵

V duchu takto mylně pojatého nahlížení byly zaznamenané útržky o přesunech německých jednotek a stahování tankových divizí z fronty na přezbrojení a zotavení vyhodnocovány jako příprava operační rezervy pro obranu ohrožených frontových úseků. Dosavadní německá strategie při obranných bojích na východní frontě k takovému závěru ostatně přímo vybízela.⁴⁶

Při hledání příčin selhání spojenecké zpravodajské služby před 16. prosincem 1944 tak dospějeme k závěru, že problém nespočíval v nedostatku zpráv a indicií svědčících o

42 Cole, s. 63.

43 Whiting, Ardeny. Tajná válka, s. 44-45.

44 Cole, s. 57.

45 Tamtéž, s. 58

46 Jelikož počet německých divizí nebyl s to adekvátně zajistit východní frontu po celé délce, zrodila se doktrína mobilních tankových záloh, které byly nasazovány na kritických úsecích, aby odvrátily hrozící průlom Rudé armády.

německých přípravách. Zásadou důkladných německých bezpečnostních opatření se tyto náznaky podařilo omezit na jednotlivé „incidenty“ a neposkytnout tak protivníkovi širší obraz o odehrávajících se aktivitách, to rozhodně nelze v hodnocení opominout. Zásadním se však jeví být mylný způsob interpretace získaných poznatků. Z výše nastíněných důvodů spojenecké velení již předem podceňovalo možnosti Německa podniknout plnohodnotnou ofenzivu strategického rozsahu. Touto optikou pak bylo nahlíženo na zaznamenané zprávy a příliš pozdě jim byla přiložena patřičná váha.

Z předchozích řádků by se snad mohlo jevit, že německý útok 16. prosince 1944 na ardenském úseku představoval pro spojenecké vrchní velení blesk z čistého nebe. Takový závěr by nebyl přesný ani spravedlivý. Dwight Eisenhower několikrát diskutoval možnost německého útoku v Ardenách s velitelem 12. skupiny armád Omarem Bradleyem. Uvědomovali si, že tento slabě obsazený frontový úsek mezi Trevírem a Monschau představuje eventuelní riziko. Byla to daň za soustředění jednotek v hlavních útočných směrech. Bradley ovšem hovořil o „propočítaném riziku“.⁴⁷ S ohledem na německé zásobovací potíže však předpovídali případnému německému útoku v Ardenách značné těžkosti. Překonání Másy měli za vyloučené a za možný připouštěli nanejvýše lokální protiútok.⁴⁸ Za mnohem větší riziko však Eisenhower považoval přerušení probíhajících amerických ofenziv v Sársku a na řece Rour s následným přechodem do obrany. Takové rozhodnutí by sice umožnilo posílit pozice v Ardenách, ale zároveň by poskytlo Německu dostatek času připravit se k další obraně.⁴⁹

2.2. Organizační nástin

V předvečer 16. prosince tak byl přibližně 120 km dlouhý úsek fronty mezi Monschau a Echternachem obsazen následujícími americkými divizemi. Severní křídlo zajišťovala 99. pěší divize z V. sboru generálmajora Gerowa, zbytek fronty byl držen jednotkami VIII. sboru generálmajora Middletona, jmenovitě 14. jízdní skupinou, 106., 28. a 4. pěší divizí a 9. obrněnou divizí. V záloze pak měl VIII. sbor dvě bojová velitelství B a R z 9. obrněné divize⁵⁰. V případě 99. a 106. pěší divize se přitom jednalo o nově přisunuté divize bez

47 Cit. dle Jung, s. 148.

48 Jung, s. 147-148.

49 Eisenhower, *Invaze do Evropy*, s. 335.

50 Bojové velitelství (angl. Combat Command) představovalo nižší organizační jednotku v rámci americké obrněné divize. V praxi zahrnovala každá obrněná divize dvě až tři bojová velitelství v závislosti na typu obrněné divize. Bojová velitelství se označovala písmeny A, B a R (z angl. Reserve). Jednotlivé bojové

předchozích bojových zkušeností, 4. a 28. pěší divize se zase v Ardenách zotavovaly ze ztrát utrpěných při listopadových bojích o Hürtgenský les.

Z hlediska organizační struktury byla západní fronta rozdělena mezi tři spojenecké skupiny armád: na severu se nacházela britská 21. skupina armád pod velením polního maršála Bernarda Montgomery, v centrální části americká 12. skupina armád generála Omara Bradleyho, a konečně na jihu americká 6. skupina armád generála Jacoba Deverse. Bradleyova 12. skupina armád přitom zahrnovala (bráno od severu k jihu) 9. armádu (gen. William Simpson), 1. armádu (gen. Courtney Hodges) a 3. armádu (gen. George Patton). Severní část úseku 1. armády byla obsazena V. sborem (genmjr. Leonard Gerow), jižní pak VIII. sborem (genmjr. Troy Middleton). Ardenská fronta rozkládající se přibližně mezi městy Echternach a Monschau byla primárně bráněna VIII. sborem, jenž na jihu hraničil s jednotkami 3. armády, na severu pak s V. sborem, přičemž jeho 99. divize byla pověřena obranou nejsevernějšího úseku Arden v okolí Monschau.

Na druhé straně ardenské fronty byly německé síly organizovány pod skupinou armád B polního maršála Waltera Modela. Severní křídlo zaujímala 6. tanková armáda SS (Obergruppenführer SS Josef Dietrich) s LXVII. armádním sborem (gen. Otto Hitzfeld), I. tankovým sborem SS (Gruppenführer SS Hermann Priess) a II. tankovým sborem SS (Obergruppenführer SS Willi Bittrich). Střední frontový úsek připadl 5. tankové armádě (gen. Manteuffel) s LXVI. armádním sborem (gen. Walther Lucht), LVIII. tankovým sborem (gen. Walter Krüger) a XLVII. tankovým sborem (gen. Heinrich Lüttwitz). Jižní křídlo pak držela 7. armáda (gen. Brandenberger) s LXXXV. armádním sborem (gen. Baptist Kneiss) a LXXX. armádním sborem (gen. Franz Beyer).

Poměr mezi silami amerických divizí podél ardenského úseku a německými armádami připravenými k ofenzivě pak ilustruje následující tabulka.

	Německo	Spojenci	Poměr sil
Pěchota	240000	83000	2,9:1
Tanky a samohybná děla	700	400	1,75:1
Dělostřelectvo	1900	400	4,75:1

Zdroj: Horstmann, In den Ardennen. Die Letzte Offensive der Wehrmacht, s. 136

velitelství bylo tvořeno tankovým praporem, praporem obrněné pěchoty, praporem obrněného dělostřelectva a ženijními, zdravotními, spojovacími a jinými menšími jednotkami. (čerpáno z Kosina, Americké pozemní síly 1941-1945, s. 71.)

3. Zahájení ofenzivy, první den bojů a reakce Spojenců

V půl šesté ráno 16. prosince 1944 ohlásila silná německá dělostřelecká palba v severním sektoru ardenské fronty zahájení dlouho připravované a pečlivě utajované německé ofenzivy. Ze „Stráže na Rýně“ se měl nyní stát „Závod k Máse a Antverpám.“ Časový plán 6. tankové armády SS totiž počítal s následujícím vývojem: během prvního dne ofenzivy bude dosaženo průlomu v americké obraně, následující den proniknou německé tanky kopcovitou oblastí Hohes Venn, třetího dne dosáhnou Másy, k překročení řeky a zajištění předmostí na severním břehu pak dojde čtvrtého dne.⁵¹

Po půl hodiny trvající dělostřelecké přípravě zaútočily německé pěší divize 6. tankové armády SS na americkou frontu v úseku Monschau – Losheim. Podle plánu to měla být právě pěchota, kdo otevře průlom pro německé tanky. Přenechání úvodního útoku pěším divizím se však brzy ukázalo jako fatální. Na nejsevernější části fronty se LXVII. armádní sbor pokusil dobýt město Monschau. Avšak německá 272. divize lidových granátníků do útoku nemohla vůbec nastoupit, jelikož byla již několik dní vázána obrannými boji s americkou 78. pěší divizí. Postupující oddíly 326. divize lidových granátníků narazily na nečekaně silný odpor předsunutých amerických stanovišť. Jak vzpomíná jeden z příslušníků 99. pěší divize bránící okolí Monschau a Höfenu, obráncům nyní velmi přišla vhod vybudovaná opevnění a zákopy, které stihli během uplynulých týdnů značně zdokonalit. Američané se shodovali, že pokud by přišel německý útok o dva týdny dříve, kdy bylo jejich postavení mnohem zranitelnější, způsobila jim nepřátelská dělostřelecká palba podstatně citelnější ztráty.⁵² Útok nezkušených německých granátníků pak byl snadno odrazen. Paradoxně k tomu přispěly reflektory, které jim měli osvětlit bojiště. Postupující němečtí granátníci bez podpory obrněné techniky se již z dálky stali snadnými terči pro americké obránce.⁵³ 326. divize tak utrpěla při útoku těžké ztráty a musela se stáhnout zpět. Odpoledne obnovené pokusy zmocnit se Höfenu byly rovněž odraženy. 326. divize lidových granátníků během prvního dne ztratila v bezvýsledných pokusech zhruba 20% nasazených sil.⁵⁴

Jižněji nasazené pěší divize (12. a 277. divize lidových granátníků a 3. výsadková divize) I. tankového sboru SS měly za úkol otevřít cestu pro 1. a 12. tankovou divizi SS. Velitel armády Josef Dietrich chtěl původně docílit průlomu v americké obraně nasazením

51 Cole, *The Ardennes : Battle of the Bulge*, s. 77.

52 Neil, *Infantry Soldier*, s. 176.

53 Tamtéž, s. 178.

54 Cole, s. 89.

tankových divizí, jeho požadavek byl však nadřazenými místy zamítnut se zdůvodněním, že členitý terén v sektoru je pro nasazení tanků příliš nebezpečný a došlo by k zbytečnému oslabení tankových divizí. Jejich útočná síla má být šetřena pro rychlý úder za Másou.⁵⁵ Toto zamítnutí se nyní ukázalo jako fatální. 277. granátnická divize nedokázala ani po nasazení záloh prorazit obranu americké 99. pěší divize, 12. divize lidových granátníků docílila jen nepatrných územních zisků u Losheimu a 3. výsadková divize na tom byla obdobně. Žádný z těchto útoků nesplnil očekávání. Ke konci dne měla americká 99. divize stále pod kontrolou všechny cesty. Roztrpčený Dietrich nařídil, aby se obě tankové divize z I. tankového sboru SS okamžitě připravily k nasazení do útoku a vynutily si průlom za každou cenu: 12. tanková divize SS východně od Krinkeltu, 1. tanková divize SS pak v Losheimské průrvě, která byla bráněna 14. jízdní skupinou.⁵⁶ Bojová skupina Peiper tvořící obrněný předvoj 1. tankové divize SS v ranních hodinách 17. prosince konečně prolomila americkou obranu v Losheimské průrvě nedaleko Lanzerathu a po téměř 24 hodinách od zahájení ofenzivy dosáhla pro 6. tankovou armádu prvního průlomu.

Útok 5. tankové armády na jižním křídle fronty se odehrával podle poněkud odlišného scénáře. Její velitel Hasso von Mantueffel, poté co byl začátkem prosince obeznámen s detaily zahajovacího útoku, si dokázal u Hitlera vymoci alespoň částečné úpravy. Dělostřelecká příprava byla podstatně omezena a zahájení útoku se posunulo z 11. hodiny již na půl šestou ráno. U každé pěší divize byl vytvořen jeden tzv. úderný prapor sestavený z nejzkušenějších vojáků. Tyto útvary měly za úkol ještě pod rouškou tmy proklouznout americkou obranou linií a vyhýbat se boji, dokud neproniknou dostatečně hluboko. Hitler všechny tyto návrhy bez odporu přijal.⁵⁷

Na severním křídle útočící LXVI. armádní sbor měl za úkol obklíčit 422. a 423. pěší pluk americké 106. pěší divize nalézající se u Schnee Eifel. Americká divize se přesunula do Arden teprve před několika dny a byla tak ve značné nevýhodě proti útočícím silám, neboť velitel obchvat provádějící 18. divize lidových granátníků byla s tamní krajinou velmi dobře obeznámen, když bránil tamní úsek až do října. Za soumraku již pravé křídlo 18. divize pronikalo do týlu obou obkličovaných pluků. Velitel americké divize gen. Jones se po ujištění,

55 Toto rozhodnutí šetřit tanky na pozdější k pozdějšímu nasazení bývá různými autory připisováno jak Adolfu Hitlerovi, tak veliteli skupiny armád B Walteru Modelovi. Podrobněji Parker, s. 71; Cole, s. 77; Liddel Hart, Dějiny druhé světové války, s. 695; Irving, Hitlerova válka, s. 790.

56 Parker, s. 72.

57 Liddel Hart, Válka z druhého břehu, s. 443-445. Za tímto úspěchem je nejspíše třeba spatřovat oblibu, jíž se Mantueffel u Hitlera těšil.

že mu následujícího dne dorazí na pomoc tankový oddíl 7. obrněné divize, rozhodl držet pozice.⁵⁸ Levé německé obchvatné křídlo však postupovalo pomaleji než jeho severní protějšek – v důsledku toho nebylo ještě obklíčení uzavřeno a především se nepodařilo splnit další z cílů prvního dne ofenzivy: zmocnit se důležitého dopravního uzlu představovaného městečkem St. Vith. Na zbylý 424. pěší pluk 106. divize útočily spojené síly německé 116. tankové divize a 62. divize lidových granátníků. Útok však ztroskotal a nepodařilo se zřídit předmostí u řeky Our.

Jižní křídlo Mantueffelovy armády tvořil XLVII. tankový sbor se dvojicí tankových divizí (Panzer Lehr a 2. tankovou) a 26. divizí lidových granátníků. Proti sobě měly pouze 110. pěší pluk 28. pěší divize, čímž v této oblasti vznikla nejsilnější převaha německých útočných sil v sektoru 5. tankové armády. Přesto se ani ofenziva na tomto úseku nevyvíjela podle německých představ. Obě německé tankové divize byly po většinu prvního dne zdrženy čekáním, než ženijní jednotky vybudují přemostění přes řeku Our. 26. divize lidových granátníků bez podpory tanků uvázla v bojích s americkým 28. pěším plukem a postup XLVII. tankového sboru pokračoval jen velmi pomalu.

Situace v úseku 7. armády generála Brandenbergera se nevyvíjela lépe. Čtyři slabě vycvičené a převážně nezkušené pěší divize čelily sice dvěma americkým pěším plukům (ze 4. a 28. pěší divize) a jednomu bojovému velitelství z 9. obrněné divize, nedosáhly však během úvodní dne žádných podstatných úspěchů. Německé divize postoupily jen o několik kilometrů vpřed a nezdařilo se dobýt nejvýznamnější město v oblasti – Echternach. Negativně se projevila skutečnost, že 7. armáda postrádala podporu tanků, k dispozici měla jen padesát samohybných děl.⁵⁹ Manteuffel sice požadoval u Hitlera, aby byla 7. armádě byla přidělena jedna mechanizovaná divize, která by mohla udržet krok s jižním křídlem jeho 5. tankové armády, nebylo mu však vyhověno.⁶⁰

Neboť se další kapitoly budou zabývat bojovými operacemi 6. tankové armády SS a 5. tankové armády, bude vhodné na tomto místě stručně zmínit vývoj situace v úseku 7. armády v následujících dnech. Zatímco LXXXV. armádní sbor (5. výsadková divize a 352. divize lidových granátníků) na pravém křídle dokázal postupovat dále na západ, tempo slabšího LXXX. armádního sboru (212. a 276. divize lidových granátníků) citelně ochablo. Těžiště postupu 7. armády nyní spočívalo zejména na 5. výsadkové divizi. Ta se 19. prosince

58 Parker, s. 75-76.

59 Parker, s. 81.

60 Liddel Hart, Druhá světová válka, s. 697.

zmocnila Wiltzu, v následujících dnech překročila silnici mezi Bastogne a Arlon a obsadila Martelagne. V téže době však byl LXXX. Sbor zatlačen americkými protiútoky z jihu a při obranných bojích utrpěl těžké ztráty. 23. prosince přiměl útok 3. americké armády k ústupu i 5. výsadkovou. Přislíbený přísun *Vúdcovy granátnické brigády* a 79. divize lidových granátníků, které měly vyztužit pozice 7. armády, nabral zpoždění kvůli spojenecké vzdušné převaze.⁶¹ Vzrůstající tlak Pattonovy 3. armády míří od jihu k obklíčenému městu Bastogne pak definitivně zatlačil 7. armádu do obrany.

Vrátíme-li se zpět k událostem 16. prosince, úvodní německý nápor podél celé fronty skončil jednoznačným neúspěchem. Vrchní velitelství Západ sice konstatovalo, že se plně podařilo dosáhnout taktického a operačního překvapení, německé jednotky však postoupily zhruba jen o tři až pět kilometrů.⁶² Jediného plnohodnotného průlomu, s jakým počítal původní německý plán, se podařilo dosáhnout v Losheimské průrvě, zárodek dalšího vznikl na úseku XLVII. tankového sboru. To však byl jen malý zisk v porovnání se ztrátou úvodního momentu překvapení a vznikajícím zpožděním za časovým plánem. Rychlost německého postupu přitom měla být klíčovou podmínkou k úspěchu.

3.1. Reakce spojeneckého velení na německou ofenzivu

Zprávy o nenadálém německém útoku podél celé fronty VIII. sboru přicházely spojeneckému velitelskému sboru teprve postupně, neboť německá dělostřelecká příprava přerušila četná komunikační spojení. Z tohoto důvodu byl vznikající obraz o situaci ze začátku nejasný. Generál Hodges, velitel 1. armády, se domníval, že německý útok je pokusem jak zastavit jeho vlastní probíhající ofenzivu vedenou V. sborem. Nařídil tak jeho veliteli generálu Gerowovi, aby pokračoval v tlaku na přehrady na řece Rour.

Vrchní velitel spojeneckých vojsk v Evropě generál Dwighta Eisenhowera obdržel ráno 16. 12. nejprve dopis od britského maršála Montgomery, v němž jej Montgomery seznamoval se svým úmyslem vzít si na několik dní dovolenou. K listu byl přiložen i šek na pět liber coby připomínka dřívější vzájemné sázky o tom, zda válka skončí do konce roku 1944. Především však 16. prosince očekávala Eisenhowera ve Versailles velká událost, toho dne byl povýšen na pětihvězdičkového generála, tedy do nejvyšší vojenské funkce v americké armádě.

⁶¹ Jung, s. 165.

⁶² Jung, s. 143-144.

Následující poradu s velitelem 12. skupiny armád generálem Bradleyem však přerušila doručená zpráva o německém útoku. Na rozdíl od Bradleyho byl Eisenhower přesvědčen, že se nejedná o žádný místní útok. „*Nebylo by logické, aby se nepřítel pokoušel pouze o nevýznamnou útočnou akci, pokud to ovšem nemá být finta, která má upoutat naši pozornost, zatímco sám zahájí velký útok jinde. Tuto možnost jsme vyloučili. Na jiných úsecích fronty jsme totiž buď byli tak silní, že Němci nemohli doufat v úspěch protiútoků, nebo chyběly cíle, které by za vedení takového protiúderu stály,*“ zdůvodnil své přesvědčení později ve svých pamětech.⁶³

Závěr, že se vůbec nemusí jednat o pouhou poválečnou stylizaci, podporuje skutečnost, že počátkem září zachytila spojenecká zpravodajská služba depeši japonského velvyslance Hirošiho Ošimy v Berlíně, v níž informoval Tokio o přípravě německé rozsáhlé ofenzivy na listopad.⁶⁴ Ostatně Bradley s Eisenhowerem již dříve diskutovali možnost německého útoku právě v Ardenách. Překvapivé tak bylo spíše jeho načasování a zejména rozsah.

Výchozím bodem spojenecké strategie se stal záměr posílit především pozice podél křídel ohroženého prostoru. Za tímto účelem byl ještě 16. prosince nařízen přesun dvou volných tankových divizí k Ardenám. Z Hodgesovy 9. armády byla převelena 7. obrněná divize (genmjr. Hasbrouck) s rozkazem zaujmout pozice u St. Vith. Na podporu jižního křídla byla vyčleněna 10. obrněná divize (genmjr. Morris) z 3. americké armády, ačkoliv proti tomuto rozhodnutí Patton zpočátku důrazně protestoval z obavy, že tím bude oslabena jeho vlastní ofenziva v Sársku.⁶⁵ Následujícího dne odpoledne byla aktivována jediná dostupná záloha spojeneckého vrchního velení: XVIII. výsadkový sbor generála Ridgewaye. Pod něj spadající 82. vzdušná výsadková divize (genmjr. Gavin) byla vyslána k vyztužení severního křídla u Werbomontu, 101. vzdušná výsadková divize (genmjr. Tyler) pak dostala za úkol zaujmout postavení v Bastogne.

V prvních dnech po zahájení německého útoku panovala ve spojeneckém vrchním velení nejistota ohledně protivníkových přesných záměrů. Eisenhower považoval za možné, že Němci v brzké době podniknou s nasazením zbývajících záloh další úder severně od Cách.⁶⁶ Plány dalších protiakcí vykryštalizovaly na poradě nejvyšších velitelů 19. prosince ve

63 Eisenhower, *Invaze do Evropy*, s. 338.

64 Johnson, *The Battle of the Bulge foreshadowed*.

65 Patton, *Válka mýma očima*, s. 163.

66 Chandler, *The Papers of Dwight Eisenhower*, s. 2356.

Toto očekávání přitom nepostrádalo jisté opodstatnění a bylo ve shodě s původními záměry operace *Wacht am Rhein*, kdy měla německá 15. armáda zaútočit severně od Cách poté, co 6. tanková armáda SS rozvine svůj průlom a přiblíží se k Máse. Jelikož se tento úkolu nezdařilo Dietrichově armádě splnit, útok 15. armády byl odložen a část sil byla převedena jako záloha pro útok na ardenské frontě – pozn. P. M.

Verdunu, na níž byli přítomni Eisenhower, Bradley, Patton, velitel 6. skupiny armád generál Devers a velitel spojeneckého letectva maršál Tedder. Zde Eisenhower zdůraznil, že „současnou situaci je třeba brát ne jako pohromu, nýbrž jako nabídnutou šanci.“⁶⁷ Měl přitom na mysli příležitost, jak zničit německé síly, které útokem do Arden opustily ochranu pevnostního systému tzv. Siegfriedovy linie na západních hranicích Třetí říše. Přijatým záměrem se stalo „utěsnění průlomů na severu a zahájení koordinovaného protiútoků z jihu“.⁶⁸ Následovat měl i útok ze severu proti německému pravému křídlu představovaného 6. tankovou armádou SS, nejprve však bylo třeba dostatečně zkonsolidovat vlastní obranné pozice. Jelikož se však 1. a 9. americké armádě nedostávalo dalších záloh, které by mohly uvolnit, rozhodl se Eisenhower svěřit velení nad severním ramenem polnímu maršálu Montgomerymu, jehož 21. skupina armád takovými rezervami disponovala, jmenovitě se jednalo o XXX. sbor generála Horrockse o síle pěti divizí a čtyř brigád.⁶⁹ Aby bylo možné tyto zálohy okamžitě nasadit, pověřil Eisenhower Montgomeryho velením nad všemi spojeneckými silami na severní straně výběžku, čímž britský maršál převzal i 1. a 9. armádu z Bradleyovy 12. skupiny armád, tomu zůstala nadále k dispozici Pattonova 3. armáda na jihu. Prvním bezprostředním opatřením, které Montgomery učinil, bylo rozmístění XXX. sboru za Másou v prostoru Namur-Brusel s cílem vytvořit zajišťovací linii pro případ, že by německé armády pronikly skrze pozice amerického VIII. sboru až k Máse.

Těžiště plánovaného protiútoků z jihu plně spočívalo na Pattonově 3. armádě. Podle Eisenhowerových představ měl Patton přejít do protiútoků s nejméně šesti divizemi 23. či 24. prosince z prostoru Arlonu směrem na Bastogne. Americký generál však prohlásil, že útoku může zahájit již 22. prosince s třemi divizemi. Důvodem k tomuto sebevědomí, kromě generálova pověstného elánu pro ofenzivní vedení války, mohla být i skutečnost, že 3. armáda měla již z dřívějšíka vypracovanou studii pro případ, že by se musela přesunout na sever do Lucemburska a Arden.⁷⁰

Skutečnost, že německý útok nedokázal během prvního dne vytvořit nutné předpoklady pro své další rychlé rozvinutí, a spojenecké vrchní velení naopak záhy zorganizovalo příslušná protiopatření k posílení pozic VIII. sboru a co nejrychlejšímu protiútoků z jižního směru, výrazně ovlivnila další vývoj bitvy v Ardenách. Jako významné se v tomto směru rovněž ukázala vysoká úroveň motorizace americké armády, která umožnila včasné přesunutí

67 Eisenhower, s. 344.

68 Tamtéž, s. 2359.

69 Parker, s. 95.

70 Johnson, The Battle of the Bulge foreshadowed.

záloh do těch nejohroženějších sektorů, ať již se jednalo o 101. vzdušnou výsadkovou divizi nebo 7. obrněnou divizi. Takto improvizovaná obrana vytvořila pro německé armády další překážku na cestě k jejich cíli: k Máse a Antverpám.

4. Výsadeková operace Stösser

Na rozdíl od známějšího plánu Greif, jehož přípravy započaly již koncem října roku 1944, myšlenka výsadekové operace se dostala do německých plánů na nadcházející ofenzivu v Ardenách takřka na poslední chvíli. Nápad provést parašutistický výsadek za americkou frontou vzešel od polního maršála Walthera Modela, velitele skupiny armád B. Ten se 4. prosince obrátil na vrchní velitelství Západ se záměrem podniknout místně omezený výsadek sto šedesáti parašutistů v oblasti Hohes Venn s cílem obsadit jeden či dva z tamních průsmyků a otevřít tím cestu pro útočící německé jednotky. Avšak již 5. prosince sdělilo po konzultacích s Luftwaffe vrchní velitelství Západ Modelovi své zamítavé stanovisko. Za denního světla nebylo možné takovou operaci provést kvůli vzdušné převaze spojeneckého letectva, k nočnímu letu pak leteckým posádkám chyběl potřebný výcvik. Maršál Model ovšem od plánu vzdušného výsadku neupustil a vypracoval nový návrh. Ten počítal s výsadkem tří set až čtyř set mužů u vesnice Krinkelt dvě hodiny po zahájení pozemní ofenzivy, přičemž úkolem parašutistů bylo ovládnout tamní významné křižovatky.

Od výsadekové operace na Krétě v květnu 1941, při níž utrpěli němečtí výsadekáři značné ztráty, panovala u Hitlera i většiny německého vrchního velení určitá zdrženlivost vůči opakování dalších takových podniků.⁷¹ Hitler však s předloženým Modelovým záměrem přeci jen souhlasil, snad veden myšlenkou oživit prvky tažení, které tak účinně zafungovaly na jaře 1940, jehož úspěch toužil německý vůdce napodobit i nyní.⁷² Rozhodl se však na základě své intuice změnit cíl výsadekové operace. Seskok bude proveden poblíž Mont Rigi s dvojitým cílem. Prvním úkol spočívá v ovládnutí nedaleké důležité křižovatky spojující Eupen, Verviers a Malmédy. Následně mají výsadekáři zabránit od severu očekávanému přísunu posil z amerického V. sboru generála Leonarda T. Gerowa a znemožnit mu tak zasáhnout proti vznikajícímu německému průlomů. Velitelem této výsadekové operace Adolf Hitler osobně určil plukovníka Friedricha svobodného pána von der Heydte.

Bavorský aristokrat a vystudovaný právník von der Heydte byl veteránem německých výsadekových operací a vedl v tu dobu výsadekářskou školu v Bergen op Zoom v Nizozemsku. Von der Heydte se o svém pověření dozvěděl ještě téhož dne od velitele skupiny armád H generálplukovníka Kurta Studenta. Přísná bezpečnostní opatření chránící tajemství připravované ofenzivy se projevila i tentokrát. Von der Heydtemu bylo pouze sděleno, že z

71 Cole, *The Ardennes : Battle of the Bulge*, s. 270; taktéž Liddel Hart, *Válka z druhého břehu*, s. 447.

72 Parker, *Battle of the Bulge. Hitler's Ardennes Offensive*, s. 116.

přidělených osmi set mužů má sestavit výsadkový útvar připravený k okamžitému využití. Termín a skutečný cíl mise mu byl oznámen až o čtyři dny později na setkání s velitelem 6. tankové armády SS Seppem Dietrichem a náčelníkem jeho štábu generálem Fritzem Krämerem.

Von der Heydtemu se u Dietricha nedostalo právě nejlepšího přijetí. Velitel hlavní německé útočné armády byl totiž nejen posilněný alkoholem⁷³, takže většinu jednání s von der Heydtem musel vést Krämer, Dietrich však především nebyl nadšen myšlenkou celé výsadkové operace jako takové. Parašutistický výsadek považoval za spolehlivý způsob, jak pouze zburcovat Američany před přicházejícím hlavním německým útokem. V tomto bodě je ovšem možné, že si Dietrich spletl von der Heydteho operaci se úlohou Skorzenyho komand, jelikož v jednom okamžiku prohlásil, ať „tam tedy [výsadkáři] udělají pořádný zmatek“⁷⁴. Na tento omyl byl záhy upozorněn svým náčelníkem štábu. Jednání s Dietrichem každopádně příliš plodně neskončilo. Nejenže nebyl schopný von der Heydtemu sdělit, jaké nepřátelské síly může očekávat v oblasti výsadku, odmítl i jeho požadavek na obstarání poštovních holubů. Von der Heydte totiž ze svých dřívějších zkušeností věděl, jak ošidné je spoléhat se pouze na vysílačky. Vývoj dalších událostí mu měl dát za pravdu. Za jediné pozitivum vzešlé z této schůzky tak mohl von der Heydte považovat Dietrichovo ujištění, že jeho jednotky naváží s výsadkáři kontakt do jednoho dne.⁷⁵

Samotný výcvik výsadkářů přidělených z jiných jednotek probíhal s ohledem na blížící se zahájení útoku velmi chvatně. Přesně jak von der Heydte očekával, úroveň jemu podřízeného útvaru nebyla kdovíjak vysoká. Z osmi set vojáků jich měly na svém kontě bojový seskok pouze dvě až tři stovky, mnoho mužů však výsadkářskou školu ani nenavštěvovalo. Tato povážlivá situace byla důsledkem dřívějších rozhodnutí německého velení, aby byly původní, čistě výsadkářské útvary nasazovány na bojištích stejně jako běžná pěchota. Na západní i východní frontě tak doslova vykrvácely parašutistické pluky, které nyní kriticky chyběly. Von der Heydte sice doufal, že by mohl pro operaci Stösser použít svůj někdejší 6. výsadkový pluk, jeho žádost však byla z bezpečnostních důvodů zamítnuta.

73 Na tomto se shoduje hned několik autorů, viz Cole, s. 270; Parker, s. 117; Whiting, Ardeny. Tajná válka, s. 85.

74 Cit. dle Parker, s. 117.

75 V Dietrichem příslibené době se různí autoři ovšem poněkud rozcházejí. Lhůtu 24 hodin uvádí Cole, s. 271. Ovšem Jung, Die Ardennenoffensive 1944/45, s. 128 i Horstmann, In den Ardennen. Die Letzte Offensive der Wehrmacht, s. 131 zmiňují termín na první pohled podstatně kratší: 8 hodin. Je ovšem možné, že vzhledem k době zahájení útoku a délce denního světla, kdy slunce zapadalo kolem 16. hodiny odpoledne, takže na bojové operace za denního světla vycházelo zhruba 8 hodin, mohli mít i přes rozdílné číselné údaje na mysli totéž. Tedy že do dalšího dne již bude ustanoveno spojení mezi čelními jednotkami 6. tankové armády SS a von der Heydteho výsadkáři.

Přesun celé jednotky by mohl upoutat pozornost zpravodajské služby Spojenců a ohrozil by utajení nadcházející ofenzivy. I přes tento zákaz se však zhruba půl druhé stovce někdejších von der Heydteho výsadkářů podařilo různými způsoby obejít oficiální nařízení a připojit se k nově formované jednotce svého bývalého velitele.⁷⁶

Nebyla-li úroveň výsadkářů ve většině právě valná, mezi přidělenými piloty z transportní letky nepanovala situace o nic lepší. Pro polovinu z nich se mělo jednat o vůbec první bojový let.⁷⁷ Tito vesměs nezkušení piloti neměli navíc dostačující výcvik pro noční let ani k letu ve formaci.⁷⁸ Přesto se však se svými sto dvanácti postaršími stroji Junkers 52 měli postarat o přesný výsadek von der Heydteho parašutistů.

Večer bezprostředně před zahájením ardenské ofenzivy byli von der Heydteho výsadkáři připraveni ve svém výcvikovém táboře severně od Paderbornu, odkud měly následujícího rána vzlétnout jejich výsadkové letouny a dopravit je za frontu. Parašutisté se však nestihli včas přepravit na paderbornské letiště, jelikož pro ně kvůli chybějícímu palivu nepřijely příslibené nákladní vozy. Toto organizační fiasko padá na vrub zmatkům, které pramenily z absolutního utajení celé chystané německé ofenzivy.⁷⁹ Za rozbřesku 16. prosince se tak zdálo, že celá výsadková operace stihla skončit krachem ještě dříve, než vlastně začala.

Von der Heydte, který od počátku nevěřil ve velké vyhlídky celého podniku doufal, že by nyní mohla být operace odložena. V průběhu prvního dne ofenzivy se s ním však spojil generál Krämer ze štábu Dietrichovy 6. tankové armády SS. Oznámil veliteli výsadkářů, že útok na severním křídle zatím neprobíhá podle očekávání, takže úkoly parašutistů jsou stále aktuální. Von der Heydte má tedy se svojí bojovou skupinou seskočit ve tři hodiny ráno 17. prosince nad původním prostorem Mont Rigi a držet tamní křižovatku „co nejdéle bude možné, nejméně však dva dny“.⁸⁰

Fiasko z předchozí noci se tentokrát již neopakovalo a výsadkáři byli včas dopraveni na paderbornské letiště, odkud se v časných ranních hodinách 17. prosince vyneslo celkem 112 strojů Junkers 52 s von der Heydtem a jeho muži na palubách. Ve vzduchu se však projevila nezkušenost mladých posádek s nočními lety ve formacích. Mnohé z nich totiž ve větrném

76 Whiting, s. 81.

77 Jung, s. 147.

78 Parker, s. 117.

79 Jung, s.146-147. Charles Whiting zmiňuje ještě další skutečnost, která se mohla podepsat pod neuskutečnění operace Stösser podle plánu. Výsadkáři sice oficiálně spadali pod Luftwaffe, nasazení však byli pod velením pozemního vojska. Tím byl podle Whitinga zapříčiněn zmatek s nedodaným palivem pro transport von der Heydteho mužů na letiště. Letectvo totiž trvalo na tom, že za dodávku pohonných hmot však odpovídá armáda. Viz Whiting, s. 107.

80 Cit. dle Parker, s. 118.

počasí ztratily orientaci a mylně daly pokyn k seskoku ještě nad německým územím, další stroje pak rozsvícenými světly, aby vůbec našly cestu, upoutaly pozornost americké protiletcecké obrany. Z osmi set sedmdesáti výsadkářů jich se tak nad oblastí Hohes Venn podařilo seskočit zhruba čtyři sta padesáti, přičemž na skutečné místo výsadku byla shozena pouze stovka z nich.⁸¹ Při seskoku se však svým dílem k nezdařenému výsadku podepsala i nezkušenost řady parašutistů. Ve větrném počasí jim činilo potíže ovládat své padáky, důsledkem čehož přistávali daleko od svých mužstev, ti méně šťastní pak při dopadu utrpěli zranění nebo poztráceli výstroj. Von der Heydtemu se tak za rozbřesku podařilo shromáždit na cílovém místě zhruba stovku mužů.⁸² Chyběla jim však veškerá těžká výzbroj stejně jako zásoby munice, neboť přepravní kontejnery se při chaotickém shozu poztrácely. S pouze lehce vyzbrojenou jednotkou se von der Heydte rozhodl stáhnout do lesů a sledovat křižovatku mezi Eupenem, Verviers a Malmédami z bezpečného odstupu, dokud se nepodaří navázat kontakt se zbytkem výsadku.

Ještě před tím než se stačili výsadkáři přesunout do úkrytu, došlo k poněkud kuriózní události. Po silnici právě projížděl nákladní konvoj americké 1. pěší divize. V zimním ránu si však příslušníci „Velké červené jedničky“, jak zněla přezdívka slavné divize, z dálky spletli Němce se svými druhy, takže jim pouze zamávali z otevřených korb vozů a kolona pokračovala bez známky podezření dál. Tyto vojáky ještě nezastihly zprávy o německém výsadku, neočekávali tudíž přítomnost nepřítele tak hluboko ve svém území. K jejich omylu se mohl přispět i tvar výsadkářských přileb, jenž se lišil od standardních německých pěchotních a přeci jen poněkud připomínal ty americké. Za několik hodin si však 1. divize ve světle nových zpráv uvědomila, co se u Mont Rigi přihodilo a začalo pátrání po německých výsadkářích.

Právě zmatek, který němečtí výsadkáři svým chaotickým seskokem neúmyslně vyvolali, lze považovat za patrně jediný skutečný úspěch jinak po vojenské stránce nezdařené operace. Roztroušení parašutisté dopadající po širokém území vyvolali dojem mohutnější operace, než byla ve skutečnosti provedena. K vyvolanému poplachu vydatně napomohly i tři stovky slaměných figurín na skutečných padácích, které byly rovněž svrženy z letadel k oklamání nepřítele severně od Elsenbornu. Americkým týlem zavládla panika v očekávání masivního útoku německých parašutistů, neboť neustále přicházely zprávy z dalších míst, kde byli výsadkáři spatřeni. Štáb americké 1. armády generála Courneyho Hodgese ve Spa se chvatně

81 Tentýž, s. 118.

82 Cole, s. 271.

připravoval k evakuaci. Pátrání po německých výsadkářích v lesích na několik dní vázaly celý 18. pluk 1. pěší divize v kritické době, kdy jej bylo zapotřebí v bojích na ohrožené frontě. Alespoň takového úspěchu dokázal von der Heydte se svými muži dosáhnout.

Tato skutečnost však nezměnila nic na tom, že postavení samotného von der Heydteho bylo zoufalé. Vyslané hlídky sice navázaly kontakt s další větší skupinou výsadkářů nadporučíka Kaisera, takže nyní se v lesích u Mont Rigi shromáždily zhruba tři stovky mužů, stále jim však chyběly těžké zbraně, bez nichž nebylo možné pomýšlet na splnění úkolu. Von der Heydte měl sice dobrý přehled o přesunu amerických sil v oblasti, kvůli nefunkčnímu rádiu však nebylo jak tyto informace předat dál. Krom toho jeho vojákům docházely zásoby a munice by vystačila na jediný střet s nepřítelem. Von der Heydte se tak rozhodl dále vyčkávat v lesním úkrytu a zaútočit na křižovatku těsně před tím, než od západu dorazí očekávané jednotky Dietrichovy armády. Do té doby byl odhodlaný pokračovat ve vedení partyzánské války. Průzkumné oddíly přepadaly osamocené skupinky Američanů, které po odzbrojení a zabavení potravin zase pouštěly na svobodu, čímž v amerických řadách posilovaly zvěsti o působení výsadkářů v hlubokém týlu.

Když ani 20. prosince nebylo nikde náznaku po postupujících německých silách, von der Heydte vyhodnotil situaci jako nadále neúnosnou. Do té doby totiž obdržel jedinou dodávku zásob. Ve shozeném kontejneru však nebylo tolik potřebné jídlo, léky pro zraněné, ani munice, nýbrž zvlhlé cigarety a koňak. Von der Heydte se tedy odhodlal prorazit se svými muži na východ směrem k frontové linii. Cestou však naráželi na natolik silný a souvislý odpor amerických jednotek, že následujícího dne učinil velitel výsadkářů definitivní rozhodnutí. Rozpustil svoji bojovou skupinu a řekl vyčerpaným mužům, že za těchto podmínek budou mít největší šanci proklouznout přes frontu každý na vlastní pěst. Parašutisté se tak rozdělili do skupinek o nanejvýše třech členech a vydali vlastní cestou. Mnoho jich při pokusu překonat frontu padlo do amerického zajetí nebo zaplatilo životem, neboť německých linií nakonec dosáhla přibližně stovka parašutistů.⁸³ Samotný von der Heydte mezi nimi nebyl. Zcela vyčerpaný a s počínajícím zápalem plic dorazil do Monschau, o němž se domníval, že v tu dobu bude již v německých rukou. Když se dozvěděl, že toto předválečné letoviště je stále v nepřátelských rukou, 23. prosince se dobrovolně vzdal místnímu americkému veliteli.

Kapitulace plukovníka von der Heydteho uzavřela nezdařenou operaci Stösser, která se rodila v chvatu posledních dnů příprav velké ardenské ofenzivy. Zcela nedostatečný výcvik

83 Parker, s. 120.

všech zúčastněných jednotek, ať již se jednalo o výsadkáře nebo letecké osádky dopravních letounů, stejně jako pomalý postup většiny 6. tankové armády SS zapříčinily, že výsadková operace skončila po vojenská stránce úplným fiaskem a nebylo dosaženo žádného z vytyčených cílů. Za jediný přínos výsadku tak zřejmě lze považovat paniku, kterou vyvolali němečtí parašutisté svým seskokem v týlu protivníka, kde následně po několik dní vázali část amerických sil.

Jakkoliv by se mohlo z předchozího líčení v této kapitole jevit, že byla celá operace již předem odsouzena k nezdaru, přesto nebyla myšlenka parašutistického výsadku za americkou frontovou linií z vojenského hlediska zcela neopodstatněná. Význačný britský vojenský teoretik a historik sir Basil Liddel Hart v poválečném rozhovoru s velitelem 5. tankové armády generálem Hasso von Manteuffelem se pozastavil nad tím, že se Německo při ofenzivě v Ardenách nerozhodlo k většímu nasazení výsadkových vojsk. Lesnaté prostředí Arden plné strmých údolí s nedostatkem pevných cest nebylo příhodné pro nasazení obrněné techniky, zatímco dobře zorganizované výsadky mohly ovládnutím strategických průsmyků usnadnit postup německých tanků. Velitel 5. tankové armády vyjádřil s touto myšlenkou souhlas. „Plně se shoduji s vaší definicí povahy a problému Arden a myslím si, že by to byl skvělý nápad využít parašutistická vojska způsobem, který navrhuje. Mohli bychom si tím odemknout dveře.“⁸⁴ Vzápětí však upozorňuje na potíže, kterým v té době německá armáda čelila. „Naše parašutistické jednotky byly v době, kdy byla tato ofenziva podniknuta, handicapovány především nedostatkem dopravních letadel, ale i nedostatkem mužů. Nebezpečná situace na východní frontě vedla Hitlera k tomu, aby je využil jako obyčejnou pěchotu na zacelení průlomů. Další divize byly odveleny do Itálie a pohlceny v tamních bojích.“⁸⁵ V zimě 1944 tak učinil chvatný pokusit vzkřísit skutečnou výsadkovou operaci definitivní tečku za někdejší slávou německých parašutistů. Zbývající výsadkářské útvary až do konce války pouze hájily po boku běžné pěchoty neustále se zužující hranice Třetí říše.

84 Cit. dle Liddel Hart, s. 447.

85 Cit. dle Liddel Hart, s. 447.

5. Speciální operace Greif a Skorzenyho Obrněná brigáda 150

V polovině října 1944 slavil major Otto Skorzeny další ze svých velkých okamžiků a dostal pověsti Hitlerova muže pro zvláštní úkoly. Takřka bezprostředně poté, co maďarský regent Miklós Horthy 15. října odpoledne vyhlásil rozhlasem uzavření separátního míru se Sovětským svazem, obsadilo Skorzenyho komando Budínský hrad a bez většího odporu zajalo hlavu Maďarska. Horthy byl donucen odvolat své prohlášení a předat veškerou moc Ferenci Szálasimu, pod jehož vedením pak Maďarsko setrvalo ve válce na straně Třetí říše a východní fronta byla zachráněna před hrozbou zhroucení.

Od Skorzenyho operace v Budapešti, jež se zapsala do dějin jako „Panzerfaust“, uplynul právě týden a vídeňský rodák se na Hitlerův rozkaz osobně hlásil ve Vůdcově hlavním stanu ve Východním Prusku, ve Vlčím doupěti. Zde mu Adolf Hitler 22. října osobně poblahopřál k úspěšné operaci, za jejíž splnění byl Skorzeny povýšen do hodnosti podplukovníka a zároveň obdržel Německý kříž ve zlatě. Na závěr společného setkání, když se již čerstvě povýšený podplukovník chystal k odchodu, zasvětil jej Hitler do pečlivě střeženého tajemství připravované německé ofenzivy v Ardenách. Oznámil Skorzenymu, že i na něj čeká při německém protiútku důležitý úkol. V čele speciální jednotky, označené jako Obrněná brigáda 150, pronikne spojeneckou frontou s dvojitým posláním. Jakmile bude zahájen všeobecný útok, malé skupinky anglicky hovořících německých vojáků v převlečení za Američany infiltrují americký týl s cílem získat informace o situaci a záměrech nepřítele, sabotovat jeho komunikační spoje, měnit dopravní značení, vydávat falešné rozkazy a celkově ještě víc prohloubit v amerických řadách zmatek, vyvolaný neočekávaným německým útokem na ardenské frontě. Jakmile 6. tanková armáda SS otevře průlom skrze americké pozice, pronikne ve Skorzenyho brigáda rovněž v přestrojení za Američany k Máse. Cílem brigády bude zmocnit se trojice neporušených mostů ve městech Huy, Amay a Engis, čímž umožní další rychlý postup tankových jednotek k cíli ofenzivy - k Antverpám. Myšlenka této diverzně-přepadové akce, jež posléze obdržela krycí označení operace Greif, bývá připisována Adolfu Hitlerovi.⁸⁶

Otto Skorzeny, jenž byl pověřen sestavením a výcvikem Obrněné brigády 150 do 1. prosince, se obrátil na náčelníka štábu Vrchního velení ozbrojených sil (OKW) Alfreda Jodla

⁸⁶ Cole, *The Ardennes : Battle of the Bulge*, s. 270; taktéž Jung, *Die Ardennenoffensive 1944/45*, s. 126-127 a Horstmann, *In den Ardennen. Die Letzte Offensive der Wehrmacht*, s. 131.

již 26. října.⁸⁷ V předloženém rozčlenění Obrněné brigády 150 počítal Skorzeny s jednou tankovou rotou, třemi obrněnými průzkumnými rotami, dvěma prapory motorizované pěchoty, dvěma rotami stíhačů tanků, lehkým protiletectvým praporem, praporem dělostřelectva a zpravodajskou rotou, tedy s útvarem o celkové síle 3 300 mužů.⁸⁸ Ti se měli skládat z anglicky hovořících dobrovolníků, avšak tohoto počtu se nepodařilo dosáhnout. Do výcvikového tábora ve Friedenthalu dorazilo nejprve šest set dobrovolníků. Pouze dvacet z nich hovořilo výborně anglicky⁸⁹, další čtyři desítky ovládaly angličtinu průměrně a 150 mužů se dokázalo dorozumět. Zbylí vojáci mluvili buď lámaně, či pouze dovedli říci ano – ne.⁹⁰ Postupně byli doplněni další dobrovolníci, až se počet Skorzenyho mužů vyšplhal na tisícovku. Nejlepších sto padesát z nich, kteří se dovedli dorozumět anglicky, aniž by se přitom okamžitě prozradili, byli vyčleněni k zvláštní jednotce pod vedením kapitána Stiealaua a jejich další výcvik probíhal odděleně. Právě tito muži měli být vysláni po malých skupinkách v převlečení za americké linie a šířit zmatek v řadách nepřítele.

V kontrastu s přísnými bezpečnostními opatřeními, která doprovázela přípravu celé ofenzivy v Ardenách, došlo hned z počátku organizování operace Greif k neuvěřitelnému selhání. O utajované operaci byla přímo z Vrchního velitelství ozbrojených sil rozšiřována tištěná instrukce vybízející podřízené útvary západní fronty k vyslání anglicky hovořících vojáků na shromaždiště ve Friedenthalu pro speciální misi pod velením podplukovníka Skorzenyho. Otto Skorzeny byl doslova šokován nedbalostí a otevřeností vydaného oběžníku a obával se, že tyto zprávy nemohou uniknout pozornosti spojenecké zpravodajské služby. Obrátil se tedy na Hitlera s požadavkem zrušit operaci Greif, neboť nyní je již ztracen klíčový moment překvapení. Hitler sice považoval informační únik za nešťastný, trval však i nadále na pokračování v přípravách. Vydaná depeše se skutečně 8. listopadu dostala až do amerických rukou, nevyvolala však větší zájem. Paradoxně byla totiž považována za propagandistický podvrh, neboť ve zpravodajských kruzích zavládlo přesvědčení, že žádná německá tajná operace vedená nechvalně proslulým podplukovníkem Skorzenym by nebyla organizována takto ostentativně.⁹¹

87 Jung, s. 127

88 Jung, Die Ardennenoffensive 1944/45, s. 127. Ve svých pamětech pak Otto Skorzeny uvádí v některých ohledech čísla mírně vyšší, neboť píše o dvou tankových rotách a třech praporech motorizované pěchoty, viz Skorzeny, Mé velitelské operace, s. 253. V tomto ohledu se však domnívám, že je přesnější přidržet se čísel Jungových, citovaných z válečného deníku OKW.

89 Vesměs se přitom jednalo o námořníky, kteří se před válkou plavili na amerických obchodních lodích, viz Whiting, Ardeny. Tajná válka, s. 71.

90 Skorzeny, s. 256.

91 Parker, Battle of the Bulge. Hitler's Ardennes Offensive, s. 169-170.

Výcvik Obrněné brigády 150 se mezitím přesunul z Friedenthalu do Gräfenwohru. Příslušníci jednotky kapitána Stielaua podstoupili intenzivní „amerikanizační“ kurz, ve kterém se učili napodobovat typické chování amerických vojáků a hovorovou americkou angličtinu. Velkou roli přitom hrálo promítání amerických filmů, později pobýli muži kapitána Stielaua na krátký čas v zajateckých táborech, kde byli zamícháni mezi americké vojáky, aby získali více praxe.⁹²

Skorzenyho ovšem nejvíce trápil nedostatek americké výzbroje a výstroje, jíž by vybavil vznikající brigádu. Původně si Otto Skorzeny vyžádal následující vozidla: 15 tanků M4 Sherman, 32 obrněných vozů, 198 nákladních vozů a 147 džípů.⁹³ Musel se však spokojit pouze se zlomkem požadované techniky: dvěma Shermany (provozuschopný byl ovšem jen jeden), šesticí obrněných vozů, padesáti sedmi džípy a sedmdesáti čtyřmi nákladními vozy. Většina dodaných nákladních vozů však byla německé výroby, stejně jako z šesticí obrněnců pocházely pouze dva z americké výzbroje.⁹⁴ Tíživá situace byla alespoň částečně vyřešena přidáním pancéřováním na desítce německých tanků a samohybných děl, aby svými siluetami připomínaly americké Shermany. Samotný Skorzeny si však od této improvizace mnoho nesliboval, neboť se k ní později kriticky vyjádřil ve svých pamětech: „mohli jsme doufat, že z dálky a v šeru snad zmýlí mladé nepřátele“.⁹⁵ K tisícovce Skorzenyho mužů byly před zahájením ofenzivy připojeny ještě dva prapory letecké pěchoty, četa pancéřových granátníků, minometná a spojovací četa a dva prapory z dřívějších Skorzenyho speciálních jednotek: *SS Jagdverbände Mitte* a *SS Fallschirmjäger Battalion 600*. Tím se Obrněná brigáda 150 rozrostla na zhruba dva tisíce vojáků. Zbytek mužů, jenž nenáležel k speciální jednotce *Stielau*, byl rozdělen do tří skupin označených jako X, Y a Z, z nichž se každá měla zmocnit jednoho z dříve určených mostů přes Másu.

5.1. Nasazení Obrněné brigády 150

Z plánovaného nasazení Obrněné brigády 150 však osudného 16. prosince sešlo. Útočící 6. tankové armádě SS se totiž nepodařilo dostatečně prolomit americkou obrannou linii, aby mohla Skorzenyho brigáda proniknout vpřed. Co víc, brigáda uvázla v husté dopravní zácpě, která se záhy utvořila podél silnic na německé straně fronty, když nashromážděné jednotky

92 Whiting, s. 71.

93 Gryner, Ardeny 1944, s. 66.

94 Parker, s. 170.

95 Skorzeny, s. 255.

stále neměly kam postoupit. Ke všemu velitel skupiny X zemřel poté, co jeho vůz najel na americkou minu. Za těchto okolností bylo vyloučeno nasazení Obrněná brigády 150 podle původního plánu. Skorzeny se rozhodl vyčkat na výhodnější okamžik, až bude dosaženo potřebného průlomu. Jelikož k němu nedošlo ani v následujících dnech a klíčový moment překvapení byl již promrhán, požádal Skorzeny Seppa Dietricha, velitele 6. tankové armády SS, aby byla jeho jednotka nasazena do útoku alespoň jako běžný útvar.

Novým úkolem pro většinu Obrněné brigády 150 se tak stalo dobytí Malméd 21. prosince. Z obdržené hlášení jednoho komanda ze skupiny *Stielau*, jejíž činnost bude popsána dále, vyplynulo, že Malmédy jsou jen slabě bráněny jednotkou ženistů⁹⁶. Jelikož však tato informace pocházela z prvních dnů Ardenské ofenzivy, ztratila na své aktuálnosti. Aniž by o tom německé velení vědělo, byl mezitím do Malméd přesunut 120. pěší pluk z 30. pěší divize. Skorzenyho plán počítal se zahájením útoku na Malmédy o půl čtvrté ráno 21. prosince, přičemž jeden útočný výpad byl naplánován od jihu, druhý pak ze západu. Obránci se však o Skorzenyho záměrech dozvěděli ještě předchozího odpoledne, kdy se jim podařilo zajmout jednoho příslušníka Obrněné brigády 150, jenž při výslechu prozradil informace o chystaném útoku.⁹⁷ Ten započal přesně podle plánu. Jižní skupina usilující dobýt most přes řeku Warche narazila na tuhý odpor obránců na okraji města. Poté co bojiště zahalila ranní mlha, pokusil se Skorzeny pod jejím příkrovem udeřit na Malmédy ze západu, avšak i tento pokus byl zastaven americkou palbou. Právě silná a přesně vedená podpora amerického dělostřelectva se ukázala být rozhodujícím faktorem celé bitvy. Za asistence artilerie byla odvrácena i opakovaná německá snaha zmocnit se strategicky výhodného železničního náspu. Když se v dopoledních hodinách konečně zvedla mlha, Skorzeny si uvědomil, že čelí mnohem silnější obraně, než původně předpokládal, a nařídil ústup. Jeho samotného málem připravil šrapnel o oko. Obrněná brigáda 150 utrpěla při útoku na Malmédy těžké ztráty a do dalších bojů se již během ardenské ofenzivy nezapojila. 25. prosince se přesunula zpět do německého týlu.⁹⁸

5.2. Činnost speciálních komand

Ačkoliv se Obrněné brigádě 150 nepodařilo zmocnit mostů přes Másu, ani později dobýt Malmédy, přinejmenším jedna část operace Greif splnila zadání plánu takřka beze

96 Jednalo se o 291. bojový ženijní prapor pod velením plukovníka Davida E. Pergrina.

97 Ramsey, *Battle of the Bulge*, in: *After the Battle*, Nr. 4, 1974, s. 29.

98 Jung, s. 170.

zbytku. Anglicky hovořící příslušníci jednotky *Stielau* dokázali současně se zahájením útoku 16. prosince v přestrojení za americké vojáky proniknout hluboko za nepřátelskou linii.⁹⁹ Typicky se pohybovali po čtveřici v americkém džípu. Tato skutečnost se posléze měla některým z nich stát osudnou. Takto vysoký počet pasažérů byl totiž na americké poměry nezvyklý, neboť americká armáda netrpěla nedostatkem přepravních vozidel, takže džípy zřídka kdy vezly více než dva nebo tři muže. Vozidla se čtyřmi vojáky se tak po 16. prosinci automaticky staly podezřelými.

Dříve než se však mezi Američany rozšířila zpráva o anglicky hovořících Němcích v amerických uniformách a cestujících v amerických džípech, podařilo se některým jednotkám ze skupiny *Stielau* různými způsoby znásobit panující zmatek v řadách nepřítele. Jedno komando změnilo dopravní značení na křižovatce u Mont Rigi tak, že odeslalo celý 16. pěší pluk americké 1. pěší divize přes Malmédy do Waines, další zastavil kolonu neuvedeného útvaru a obrátil ji zpátky, jiné komando zase přerušilo telefonní spojení mezi velitelskými stanovišti 1. armády a 12. skupiny armád.¹⁰⁰ Jak již bylo zmíněno dříve, dalšímu komandu se povedlo proniknout do Američany ovládaných Malméd a prozkoumat obranu města. Jedné ze skupin se dokonce podařilo dojet až k Máse u města Huy a odvysílat hlášení o tamních silách. Tito muži byli pravděpodobně jedinými Němci, kteří v průběhu Ardenské ofenzivy stanuli na březích Másy.

Zdaleka největším úspěchem příslušníků ze skupiny *Stielau* však byla všeobecná panika, kterou vyvolali svojí pouhou přítomností za americkými liniemi, jakmile vyšlo působení těchto záškodnických komand najevo. Hlídky i obyčejní američtí vojáci poté začali vidět domnělé Němce v amerických uniformách doslova na každém kroku. Nastalou atmosféru zřejmě nejvýstižněji popsal Omar Bradley, velitel 12. skupiny armád: „... *půl milionu příslušníků GI si spolu hrálo na kočku a myš pokaždé, když se potkali na silnici. Cestující nezachránily ani hodnost, ani doklady či protesty proti výsledku na každé křižovatce, kterou projížděly.*“¹⁰¹ Běžně užívaný systém hesel a odpovědí byl pohotově doplněn testem znalostí amerických reálií. Například již zmíněný generál Bradley musel uvést hlavní město

99 Z dostupné literatury není přesně jasné, kolik mužů bylo takto ve skutečnosti vysláno za americké linie. Ti autoři, kteří tento údaj rovnou mlčky nepřecházejí, se totiž ve svých číslech liší. Liddel Hart uvádí „asi čtyřicet džípů“ (Liddel Hart, s. 688.), Jung pak 40 „Kommandos“, aniž by bylo z kontextu úplně patrné, zda jsou tím myšleni muži nebo jako v Liddel Hartově případě skupiny v jednotlivých vozech (Jung, s. 128). V britském časopise *After the Battle* se uvádí, že 16. 12. bylo vysláno sedm džípů (Ramsey, s. 24.). Americký historik Parker vyjmenovává dvanáct různých skupin (Parker, s. 172.). Konečně sám Skorzeny pak ve svých pamětech přiznává, že „za nepřátelské linie neproniklo víc než 8 zvláštních jednotek“, z nichž se vrátily všechny až na dvě (Skorzeny, s. 265.).

100 Ramsey, s. 24-25.

101 Cit. dle Liddel Hart, s. 686.

státu Illinois, správně zařadit hráče do rugbyové formace a určit snoubence Betty Grableové.¹⁰² Další oblíbenou zkouškou byly různé jazykolamy, mající nachytat Němce, o nichž se soudilo, že budou mít potíže s vyslovováním písmen „r“ a „w“.¹⁰³ Velitel 2. tankové divize generál Ernest Harmon přesvědčil podezřívavou hlídku až nadávkami, které zřejmě nepostrádaly řízný americký přízvuk.¹⁰⁴

Podobné procedury značně komplikovaly život spojeneckým vojákům a potíže se nevyhnuly ani vyšším šaržím. Generál Bruce Clark byl zatčen americkou hlídkou 21. prosince nedaleko St. Vithu poté, co špatně odpověděl na otázku týkající se baseballové ligy. Podobné dotazy předpokládající dobrou znalost amerického veřejného života a kultury byly zapeklitým oříškem především pro britské styčné důstojníky.

Skutečné pozdvižení však vyvolala trojice Skorzenyho mužů, která byla 17. prosince zadržena u Aywaille poté, co nedokázala poskytnout americké hlídce správné heslo. Jeden z těchto mladých vojáků, než byli 22. prosince popraveni jako vyzvědači, prozradil u výslechu informaci, která doslova šokovala americké vyšetřovatele: cílem operace Greif je atentát na Dwighta Eisenhowera a další významné spojenecké velitele. Ze strany Skorzenyho komanda se přitom nejednalo o cílenou mystifikaci, jak způsobit Američanům ještě větší potíže. Tato fáma se skutečně rozšířila ještě při výcviku skupiny *Stielau* v Gräfenwohru. Otto Skorzeny vzpomíná, že začátkem prosince jej vyhledal právě kapitán Stielau a v soukromí se mu svěřil se svojí domněnkou, že zná pravý cíl operace Greif. Tím úkolem má podle něj být únos generála Eisenhowera. Vzhledem k reputaci Skorzenyho a panujícím přísným bezpečnostním opatřením není příliš obtížné uvěřit, jak snadno mohl takový závěr vzniknout. Skorzeny nejenže nevyvrátil „odhalení“ kapitána Stielaua, naopak se tvářil, že uhodil hřebíček na hlavičku. Dokonce od Stielaua s předstíraným zájmem vyslechl plán, jak se co nejdříve zmocnit Eisenhowera v Paříži, jejíž prostředí kapitán dobře znal. Nepochyboval, že Stielau o těchto svých úvahách již dříve hovořil se svými muži, ale neučinil nic, aby tyto fámy rozptýlil.¹⁰⁵ Představovaly užitečný způsob, jak utajit skutečný záměr operace Greif.

Dwight Eisenhower se na každý pád stal nejlépe střeženým mužem na západní straně fronty. Vrchní velitel spojeneckých sil, kterého do té doby na cestách chránili jedině řidič a osobní pobočník, nesměl ke svému roztrpčení zbytečně opouštět sídlo v Saint Germain. Kdykoliv se vydal mimo přísně chráněný areál, následoval jej početný doprovod ochránců.

102 Tamtéž, s. 686.

103 Whiting, s. 137-138.

104 Harmon, *We Gambled in the Battle of the Bulge*, s. 58.

105 Skorzeny, s. 257.

Při cestě do Bruselu 27. prosince takto Eisenhowera chránila celá četa. Teprve 29. prosince dospěla tajná služba k názoru, že bezprostřední nebezpečí již skončilo a bezpečnostní opatření byla snížena.¹⁰⁶

V tu dobu pominulo nejen nikdy neexistující ohrožení Eisenhowera, ale rovněž nebezpečí na celé frontě v úseku Ardenské ofenzivy. Také operace Greif byla v oněch posledních dnech roku 1944 již uzavřenou kapitolou. Přestože Skorzenyho Obrněná brigáda 150 nedokázala splnit tu část úkolu, která počítala s rychlým obsazením mostů přes Másu, záškodnická činnost skupiny *Stielau* tento neúspěch vykompenzovala vyvolanou vlnou nebyvalé paniky. Svoji působností, ať již skutečnou nebo domnělou, ještě více prohlubovali Skorzenyho muži zmatek panující v chaotických prvních dnech Ardenské ofenzivy, kdy nebylo zdaleka jasné, jak se bude situace vyvíjet dál a zda Němci skutečně nepřipraví Spojencům „druhý Dunkerque“. Cenou za tento úspěch byly životy těch příslušníků Skorzenyho komand, kteří byli buď přímo zabiti v akci, nebo zajati Američany a posléze popraveni coby vyzvědači.¹⁰⁷

106 Eisenhower, *Invaze do Evropy*, s. 353.

107 Zde se opět, v souvislosti s dřívější poznámkou o nejasném počtu nasazených mužů, čísla poněkud liší. Skorzeny ve svých pamětech zmiňuje, že z amerického týlu se nevrátilo osm členů komand. (Skorzeny, s. 261). Parker píše o osmnácti popravených a další skupině početně nespecifikované, jež byla zastřelena americkou hlídkou. (Parker, s. 173, resp. 172.) Zbylé citované zdroje pak žádná konkrétní čísla neuvádějí.

6. Postup 6. tankové armády SS s důrazem na činnost bojové skupiny *Peiper*

Již vývoj během 16. prosince v severním sektoru ardenské fronty naznačil, že největším potenciálem na německé straně disponuje bojová skupina *Peiper* z 1. tankové divize SS. Během několika hodin dokázala proniknout za americké obranné linie a na rozdíl od zbytku 6. tankové armády SS postupovala razantně na západ. Z tohoto důvodu tak bude v této kapitole věnována pozornost zejména předvoji 1. tankové divize SS, na jehož bedrech nyní spočívalo těžiště útoku severního ramene německé ofenzivy. Přirozeně však nelze zcela zredukovat popis bitvy v úseku 6. tankové armády SS na pouhý jediný útvar, proto se nejprve pokusím nastínit alespoň rámcový přehled o činnosti zbytku 6. armády v prvním týdnu Ardenské ofenzivy, než se budeme podrobněji zabývat útokem bojové skupiny *Peiper*.

S výjimkou již zmíněného průniku předvoje 1. tankové divize SS se ani 17. prosince nevyvíjela situace na severním křídle pro 6. tankovou armádu SS příliš uspokojivě. Útok LXVII. armádního sboru v prostoru Monschau opět uvázl na mrtvém bodě, 12. tanková divize SS s podporou 12. divize lidových granátníků sice postoupila k vesnicím Rocherath-Krinkelt, avšak zde narazila na silný odpor čerstvě přisunuté americké 2. pěší divize z Gerowova V. sboru. Urputné boje o Rocherath-Krinkelt ovládající důležitou dopravní křižovatku probíhaly až do 19. prosince, než 2. pěší divize ustoupila na sever, kde se mezitím zformovala silná americká obranná linie. Pro Dietricha to však byla jen malá kompenzace za vzniklé zdržení. Za těchto okolností proto není příliš překvapivé, že již 17. prosince označil polní maršál Rundstedt vyhlídky 6. tankové armády na úspěch za nevalné.¹⁰⁸ Následujícího dne požadoval zastavení celé operace, neboť byl již přesvědčen o jejím selhání, maršál Model do značné míry sdílel jeho skeptický pohled.¹⁰⁹ Adolf Hitler o tom však odmítal slyšet. Namísto toho zrušil plánovaný útok 15. armády severně od Cách, přičemž část útočných sil byla přidělena k znovuoobnovení útoku 6. tankové armády SS mělo napomoci i zapojení II. tankového sboru SS (2. a 9. tanková divize SS) doposud vyčkávajícího na průlom. Nedostatek paliva pro obě divize však zapříčinil zpoždění v jejich nasazení a 2. tanková divize byla zanedlouho převelena k podpoře slibněji se vyvíjejícího útoku Manteuffelovy 5. tankové armády na jihu. Nejzávažnější problém v severním sektoru zřejmě představovala houževnatá americká obrana Elsenbornského hřebenu. Obzvláště úporné boje probíhaly o Bütgenbach bráněný ze severu

108 Horstmann, In den Ardennen, s. 146.

109 Parker, Battle of the Bulge, s. 113; Horstmann, s. 148.

přisunutou 1. americkou pěší divizí. Po čtyři dny se 12. tanková divize SS marně snažila prolomit skrze její pozice, než byla 22. prosince definitivně odražena. II. tankový sbor útočící jižněji ve směru na Vielsalm si dokázal překročit řeku Salm a 24. prosince postoupit až k vesnici Manhay zhruba 6 km jižně od Werbomontu. V tu dobu se však již o vývoji Ardenské bitvy dávno rozhodovalo jinde. Večer 20. prosince totiž polní maršál Rundstedt konstatoval, že s ohledem na „současný vývoj situace na pravém křídle skupiny armád B není rychlé dobytí přechodů přes Másu u Lutychu již pravděpodobné.“ Nařídil tedy přenést těžiště útoku na Manteuffelovu 5. tankovou armádu.¹¹⁰ Z analýzy, kterou si již 18. prosince nechal Rundstedtovo velitelství vypracovat, vyplývaly následující příčiny neúspěchu: špatný stav cest, nevalný výcvik jednotek, nedostatek ženijního materiálu a také omezený prostor k rozvinutí vojska.¹¹¹ Mimořádně členitý terén nebyl vhodný pro nasazení tanků, zvláště pak mimo zavedené cesty. Kopcovitá krajina se strmými cestami naopak přirozeně zvýhodňovala obránce. V souvislosti s tím upozorňuje Harry Horstman, že 6. tankové armádě SS se vymstilo, když Hitler zamítl Rundstedtovu žádost, aby byl útok německého pravého křídla přeložen jižněji, kde se nacházela lepší silniční síť.¹¹²

Bojová skupina *Peiper* představovala zřejmě ten nejsilnější útvar, který mohla 1. tanková armáda SS a potažmo celá Dietrichova 6. tanková armáda SS vrhnout do útoku. Jádro bojové skupiny se sestávalo z 1. tankového pluku SS se stovkou středních tanků PzKpfw IV a V „Panther“, dále bylo posíleno o prapor těžkých tanků PzKpfw VI „Königstiger“, plně motorizovaný 3. prapor 2. pluku pancéřových granátníků SS a oddíl samohybných děl.¹¹³ Velitelem této jednotky byl teprve devětadvacetiletý plukovník SS (SS-Standartenführer) Joachim Peiper (nebo taktéž Jochen Peiper), jenž měl navzdory svému nízkému věku za sebou četné zkušenosti a pestrou válečnou kariéru, během níž si vysloužil pověst energického a nemilosrdného velitele a oddaného nacisty.¹¹⁴ Bojové skupině nesoucí jeho jméno připadl úkol utvořit obrněný předvoj 1. tankové divize SS a s nejvyšší rychlostí proniknout k městu Huy a zajistit tamní most přes Másu. Jelikož bylo zřejmé, že počáteční přiděl paliva nemůže na celou trasu stačit, byl Peiper vybaven mapou znázorňující skladiště amerických pohonných hmot, kde si měl doplnit zásoby. Sklad paliva u Stavelotu, jenž později sehrál významnou roli

110 Jung, *Die Ardennenoffensive 1944/45*, s. 156.

111 Tamtéž, s. 153.

112 Horstmann, s. 145.

113 Ramsey, *Battle of the Bulge*, s. 13.

114 Parker, s. 67.

při Peiperovu postupu k Máse, však na mapě nebyl zaznamenán.¹¹⁵

Podle původního plánu měly průlom pro bojovou skupinu *Peiper* otevřít 3. výsadková divize a 12. divize lidových granátníků v Losheimské průrvě. Když však její úvodní pokus ztroskotal a Peiperova obrněná kolona uvízla v tvořící se zácpě, nařídil netrpělivý Peiper odpoledne svým tankům, aby vyrazily kupředu a protlačily si cestu skrze ostatní německé útvary. O půlnoci pronikl do Lanzerathu a spojil se tamním 9. plukem 3. výsadkové divize. Nad ránem pokračoval dál ve spolupráci s výsadkáři v útoku. Rozhodl se využít příležitosti, odbočit z vytyčené trasy a zmocnit se amerického skladu paliva v Bülligenu. Cestou však narazila bojová skupina Peiper v Honsfeldu na americké vojáky z 394. pěšího pluku 99. pěší divize. Zde došlo k prvním zločinům spáchaných příslušníky bojové skupiny *Peiper* na jejich postupu k Máse. Obyvatelé Honsfeldu vypověděli, že viděli, jak němečtí vojáci zastřelili „pár tuctů“ Američanů, kteří se vzdávali. Podle téhož svědectví ještě později chladnokrevně zastřelili i několik zajatců a dva civilisty, z nichž však jeden jako zázrakem přežil.¹¹⁶ Čelo bojové skupiny *Peiper* se však v Honsfeldu nezdrželo a mířilo do Bülligenu. Peiperův předvoj zastihl tamní americkou posádku nepřipravenou a zajal tak přibližně dvě stovky zajatců.¹¹⁷ Ti byli přinuceni rychle doplnit palivo do německých tanků a Peiper okamžitě pokračoval dál, aby se vrátil zpět na původní postupovou trasu. Jižně od Malméd se hodlal napojit na silnici, která by urychlila další postup na západ.

6.1. Malmédský masakr

U křižovatky u osady Baugnez, 4 km jižně od Malméd, se odpoledne 17. prosince odehrál incident, jenž se zapsal do historie jako tzv. Malmédský masakr. Tanky bojové skupiny Peiper zde narazily na konvoj baterie B 285. amerického praporu polního dělostřelectva, jenž se právě přesunoval po silnici na jih směrem k St. Vithu. Přibližně 140 vojáků na korbách nákladních vozů se okamžitě pokusilo ukrýt podél cesty, neboť proti palbě německých tanků neměli nejmenší šanci. Brzy však byli donuceni německou pěchotou opustit své improvizované úkryty. Zatímco čelo Peiperovy kolony pokračovalo dál na Ligneuville, shromáždění zajatci byli nahnáni na pole u křižovatky a zajištěni stráží včetně dvou tanků. Přesný sled následných událostí nelze plně zrekonstruovat, ze svědectví přeživších zajatců

115 Ramsey, s. 13.

116 Schrijvers, *The Unknown Dead*, s. 35; Whiting, *Jochen Peiper*, s. 73-74. Ramsey uvádí, že v Honsfeldu bylo příslušníky bojové skupiny Peiper zastřeleno 19 Američanů, viz Ramsey, s. 14.

117 Schrijvers, s. 35.

však vyplývá, že jeden z německých granátníků vystřelil několik ran do skupiny zajatců a vzápětí spustily střelbu i kulometry obou přistavených tanků.¹¹⁸ Poté, co palba ustala, příslušníci SS procházeli mezi těly a popravovali ty z Američanů, kteří ještě jevíli známky života. Když němečtí vojáci odjeli z křižovatky, zanechali za sebou 86 mrtvých Američanů. Jako zázrakem však 43 zajatců vyvázlo ze smrtící palby živých, byť mnohdy s těžkými zraněními.¹¹⁹ Část z nich se ještě téhož dne vrátila do Malméd, které byly stále v americkém držení. Zpráva o spáchaném zločinu se rychle rozšířila.

Proběhla řada pokusů vysvětlit příčiny Malmédského masakru. Josef Dietrich u poválečného procesu pod přísahou prohlásil, že na Hitlerův příkaz vydal pokyn nařizující, aby německé jednotky „postupovaly s vlnou hrůzy a strachu a nebyly projevovány žádné lidské zábrany“.¹²⁰ Peiperova jednotka však byla jediná, která postupovala takto brutálně.¹²¹ Nemělo by zůstat stranou, že Peiperova jednotka byla z valné části tvořena veterány, kteří prošli krutými a bezohlednými boji na východní frontě. Lze tak celkem oprávněně souhlasit s tvrzením, že tato zkušenost některé z nich „barbarizovala“¹²² a ovlivnila jejich nahlížení na braní zajatců a respektování Ženevských úmluv. Charles Whiting uvádí, že svoji roli mohla sehrát i nedávná zkušenost, kdy byli příslušníci 1. tankové divize SS svědky civilních obětí, které zahynuly při náletu spojeneckého letectva na Düren začátkem prosince 1944.¹²³ Při poválečném procesu bylo před soud v Dachau postaveno 74 obviněných za účast na Malmédském masakru. Bylo vyneseno 43 trestů smrti oběšením a 22 doživotních trestů. Většina trestů však byla později po přezkoumání zmírněna.¹²⁴ Tuto tragickou kapitolu je možno uzavřít tvrzením, že pokud měl Dietrichem odkazovaný rozkaz k bezohlednému postupu oslabit morálku amerických vojáků, zpráva o masakru v Malmédách docílila pravého opaku a upevnila jejich další bojové odhodlání.¹²⁵

118 Parker, s. 123. Podle jiných verzí těchto událostí nejprve nejmenovaný důstojník vydal veliteli jednoho z tanků příkaz, aby zahájil palbu do shromážděných zajatců. Než však byl pokyn vykonán, již zmíněný německý voják – vojín George Fleps – vystřelil na zajatce ze své pistole, mezi Američany vypukla panika a v tu chvíli spustily střelbu i tankové kulometry. Tuto verzi lze nalézt ve Ramsey, s. 17; velmi podobný záznam předkládá i Whiting, s. 127.

119 Ramsey, s. 18; Dear, *The Oxford Companion to the Second World War*, s. 713.

120 Cole, *The Ardennes : Battle of the Bulge*, s. 262.

121 Liddel Hart, *Dějiny druhé světové války*, s. 697.

122 Schrijvers, s. 33.

123 Whiting, s. 57-58.

124 Parker, s. 123-124.

125 Cole, s. 261. Cole v této souvislosti pak dokonce uvádí ojedinělý případ, kdy byl vydán ústní rozkaz zakazující brát do zajetí příslušníky SS, viz Cole s. 264. Ramsey pak zmiňuje případy, kdy mělo dojít k zastřelení vzdávajících a jinak bezbranných německých vojáků, blíže viz Ramsey, s. 18.

6.2. Postup bojové skupiny *Peiper* zastaven

Bojová skupina *Peiper* však mezitím stále pokračovala v rychlém tempu na západ. Už po soumraku 17. prosince stanuly čelní oddíly před Stavelotem. Peiper ovšem usoudil, že město s mostem přes řeku Amblève bude silně chráněno a rozhodl se vyčkat s útokem na ráno, aby si mohli jeho vojáci odpočinout, zatímco se k nim připojí pěchota. Optimisticky se domníval, že následujícího dne již dosáhne Másy. Netušil však, že právě promeškal jedinečnou příležitost, neboť stavelotský most byl chráněn jen slabým ženijním mužstvem z 291. ženijního praporu.¹²⁶ Ráno 18. prosince vytlačila bez větších obtíží bojová skupina *Peiper* obránce Stavelotu a přiměla je ustoupit severně ve směru na Francorchamps. Německé tanky je však nepronásledovaly a místo toho pokračovaly po vytyčené cestě na západ k Trois Points. Peiper neměl tušení, že právě minul velký sklad pohonných hmot s jedenácti miliony litrů paliva, jenž se nalézal téměř nezajištěn podél cesty na Francorchamps.¹²⁷ Toto skladiště ovšem nebylo zaznamenáno na mapě a jak ukázaly následující události, docházející palivo se fatálně podepsalo na dalším postupu bojové skupiny *Peiper*.

U Trois Points však zastavil Peiperův postup most, který stačili američtí ženisté na poslední chvíli vyhodit do povětří. Bojová skupina byla přinucena změnit směr a vydat se dál oklikou přes La Gleize. Proti německému průlomů se však již formovala silná obrana: 82. vzdušná výsadková divize se přesouvala k Werbomontu a 30. pěší divize, jejíž 117. pěší pluk zaútočil na Stavelot, kde bojová skupina *Peiper* zanechala jen slabé zajištění. Americký pěší pluk se dokázal zmocnit města a odrazit následné německý pokus získat nazpět tuto klíčovou spojnici s bojovou skupinou Peiper. Prudké boje o město vyvrcholily 19. prosince, kdy američtí ženisté zničili tamní most a definitivně tím přerušili spojení mezi bojovou skupinou *Peiper* a zbytkem 1. tankové divize SS. Bitva o Stavelot si rovněž vyžádala život více jak sto třiceti civilistů zastřelených příslušníky SS. K dalším zločinům proti civilnímu obyvatelstvu docházelo podél trasy postupu Peiperovy skupiny.¹²⁸ Její jádro však bylo od 18. prosince odříznuto od spojení se zbytkem 6. tankové armády. Peiperova jednotka tak uvízla v prostoru

126 Ramsey, s. 21.

127 Liddel Hart, s. 697.

128 Schrijvers, s. 48. S ohledem na rozsah této práce se bohužel nenabízí dostatek místa k vyličení podrobností jednotlivých případů. Obširně zpracování lze však nalézt v již citované monografii Roberta Schrijvers, *The Unknown Dead*. Na tomto místě tak snad alespoň postačí uvést, že záminkou pro zastřelení řady belgických obyvatel bylo obvinění vznesené příslušníky SS, podle něhož byli civilisté označeni za „partyzány“, načež byli na místě popraveni.

mezi Stavelotem a Stoumontem, kde 19. prosince narazila silný odpor zformované americké obrany tvořené 3. obrněnou, 82. vzdušnou výsadkovou a 30. pěší divizí. Na německé straně se také kriticky projevil nedostatek paliva. Chybějící palivo značně limitovalo i možnosti dalších jednotek, které měly prorazit k bojové skupině *Peiper* a navázat s ní spojení. Takto ztroskotal pokus 9. tankové divize SS 20. prosince, neboť jí benzin vystačil pouze pro průzkumné oddíly a pěšky pochodující granátníci neprorazili dostatečně daleko.¹²⁹

Situace obklíčené bojové skupiny *Peiper* se 21. prosince výrazně zhoršila. Ocitla se pod soustředěným náparem dvou amerických divizí a byla takřka nepřetržitě ostřelována dělostřelectvem. Kromě paliva začala docházet i munice, chyběly také potraviny. Pokus o letecké zásobování v noci z 21. na 22. prosince selhal, neboť takto získaná 1,5 tuna paliva vystačila pouze k zprovoznění několika tanků a udržení jedné radiostanice v provozu.¹³⁰ Veškeré pokusy o vyproštění ze strany I. tankového sboru SS rovněž selhaly. Jeho velitel tak žádal o svolení, aby mohl *Peiper* ustoupit. Souhlas probojovat se zpět na východ však *Peiper* obdržel až 23. prosince.¹³¹ K průlomů z La Gleize, kde *Peiperova* skupina zaujala obranné postavení, došlo v časných ranních hodinách 24. prosince. Ještě před tím však byla zničena nepojízdná technika a zranění vojáci byli ponecháni ve společnosti amerických zajatců. Asi osm set mužů o půlnoci 24. prosince zaútočilo na americké pozice v údolí řeky Salm, vynutili si přechod skrze frontu a u Wanne navázali spojení s německými jednotkami. Na druhý boží hod vánoční byla bojová skupina *Peiper* rozpuštěna.¹³² Zpět za německé linie se vrátilo sotva osm stovek mužů z původních pěti tisíc osmi set, kteří tvořili *Peiperovu* jednotku a přidružené posily.¹³³

Proniknutí bojové skupiny *Peiper* k pětatřicet kilometrů vzdálenému La Gleize představoval nejzazší bod německého postupu na severním křídle, jehož se podařilo během prvního týdne od útoku dosáhnout. Úvodní příznivě se rozvíjející průlom dosažený 17. prosince se však nepodařilo zužitkovat a *Peiperův* postup se záhy zastavil na půli cesty před Másou. Příčiny lze spatřovat ve stejných důvodech, které zabránily rychlému postupu zbytku 6. tankové armády SS: rychlé nasazení spojeneckých záloh do ohrožených sektorů, špatná německá situace v zásobování pohonnými hmotami a také nepříznivý terén, kdy byl postup v případě těžce obrněné bojové skupiny *Peiper* vázán na obsazení klíčových mostů, které by umožnily překonat místní říční toky.

129 Jung, s. 154-155.

130 Tamtéž, s. 158.

131 Parker, s. 178.

132 Lucas, Poslední rok německé armády, s. 123.

133 Schrijvers, s. 61.

Z celkového pohledu hodnoceno, útok 6. tankové armády SS, která měla podle původních záměrů představovat těžiště německé ofenzivy v Ardenách, nelze označit jinak než za selhání. Již po prvních dvou dnech bylo zřejmé, že se nepodařilo dosáhnout plánovaného průlomu a rozvinutí útoku. Vrchní velitel západní fronty polní maršál Rundstedt tak již na večer 20. prosince nařídil přesunout těžiště probíhající ofenzivy na jižní úsek, kde Manteuffelova 5. tanková armáda dosáhla přeci jen slibnějšího pokroku.

7. Postup 5. tankové armády se zaměřením na boje o St. Vith a Bastogne.

Na rozdíl od 6. tankové armády SS, jejímž operacím na severním křídle ofenzivy byla věnována pozornost v předchozí kapitole, dokázala jižněji nasazená 5. tanková armáda, v jejímž čele stanul Hasso von Manteuffel, v následujících dnech po zahájení útoku proniknout americkou obrannou linií. Tento úspěch pramenil jednak z faktu, že úsek mezi St. Vithem a Echternachem byl bráněn slabšími americkými silami než na severu: konkrétně nezkušenou 106. pěší divizí a dvěma pluky 26. pěší divize, které se teprve zotavovaly z předchozích krvavých bojů v Hürtgenském lese. Rovněž terén v této oblasti byl celkově příznivější pro obrněnou techniku, kterou Manteuffel (na rozdíl od Dietricha) nasadil do útoku již od prvního dne. Argumentoval přitom, že případné ztráty budou vyváženy dosažením rychlého průlomu. Události příštích dnů mu měly dát za pravdu.¹³⁴

V cestě dalším německému postupu k řece Máse však předševším stály dva významné dopravní uzly: St. Vith a Bastogne. Jejich obsazení tak představovalo nutný předpoklad pro úspěšné rozvinutí německého útoku. Z tohoto důvodu tedy bude vhodné zaměřit se při popisu operací 5. tankové armády zejména na boje, které probíhaly o obě uvedená města.

Přirozeně nelze ve stručnosti zmínit alespoň ty nejdůležitější události, k nimž také došlo v úseku 5. tankové armády. Největšího úspěchu dosáhl LXVI. armádní sbor, jenž 19. prosince dokončil obklíčení 422. a 423. pěšího pluku 106. pěší divize u Schnee Eifel. Do německého zajetí tak padlo přibližně na osm tisíc amerických vojáků.¹³⁵ Tato kapitulace byla později označena za „největší nezdár, jenž americké síly utrpěly na evropském bojišti v letech 1944-1945.“¹³⁶ Na druhou stranu obklíčovací operace zdržela postup LXVI. sboru směrem na St. Vith o několik kritických dní. V tomto ohledu tak nevyšla oběť 106. pěší divize zcela nazmar.

Jižněji operující LVIII. tankový sbor pronikl k Houffalize a bez většího odporu se 116. tanková divize zmocnila tohoto města. Další výpad západním směrem však byl u Hottonu 21. prosince odražen americkým protiútokem. Krom toho trpěla zmíněná německá tanková divize nedostatkem paliva a náhradních dílů. Zbývající zásoby pohonných hmot vystačily pouze pro tanky, dělostřelectvo i pěchota se musely vzdát svých vozidel. Za těchto podmínek bylo již nemožné dále pokračovat v postupu a následné pokusy zmocnit se Hottonu ztroskotaly. Stejně tak dopadla pozdější snaha obnovit útok ve směru na Marche v součinnosti s *Vüdcovou*

134 Parker, *Battle of the Bulge*, s. 59.

135 Jung, *Die Ardennenoffensive 1944/45*, s. 152.

136 Cole, *The Ardennes : Battle of the Bulge*, s. 170.

doprovodnou brigádou, která byla záhy převelena, aby se zapojila do bojů u Bastogne. Bez její podpory nezbylo vyčerpané 116. tankové divizi než přejít do obrany.

7.1. Boje o St. Vith

Ačkoliv se St. Vith nenacházelo přímo na trase žádné z postupujících tankových divizí, zaujímal toto městečko významné místo v německých plánech. V St. Vith se sbíhala síť cest vedoucích od Schnee Eifel a větvila se dále na západ, jih a sever. Obsazení St. Vithu tak mělo nejen zpečetit obklíčení většiny 106. pěšího pluku v oblasti Schnee Eifel, ale především zajistit německé armádě zásobovací trasy, po kterých by mohly proudit posily a materiál dál na západ. Jelikož se St. Vith nalézal dvacet kilometrů za frontovou linií, odpovídalo tomu i slabé zajištění, přístup k městu tak bránil jediný ženijní prapor. Když však spojenecké velení zastihly zprávy o německém útoku a zejména o hrozícím obklíčení 106. pěší divize, zareagoval velitel 12. skupiny armád Omar Bradley uvolněním americké 7. obrněné divize z cášské oblasti. Nově měla zaujmout obranné postavení u St. Vith. Předsunutá část divize, bojové velitelství B, sice dorazila do St. Vith již dopoledne 17. prosince, zamýšlený útok na východ, jenž měl podpořit 106. pěší divizi, však nemohl být nakonec realizován, neboť hlavní síly obrněné divize uvázly na několik hodin v zácpě u Vielsalmu. Operace na záchranu 106. divize tedy musela být odložena na následující den. Připravovaný protiútok se ovšem nepodařilo zahájit ani ráno 18. prosince, zhatily jej od severu i východu postupující německé jednotky. Na záchranu 106. pěší divize již bylo pozdě a 7. obrněná divize se naopak musela soustředit na vybudování obranného perimetru u St. Vith.

Navzdory dojmu bezprostředně hrozícího nebezpečí však 19. prosince k útoku na St. Vith až na několik okrajových šarvátek nedošlo. Německý LXVI. armádní sbor byl totiž stále zaměstnán obklíčovací operací u Schnee Eifel, což umožnilo obráncům St. Vith upevnit své postavení. Teprve poté, co 106. pěší divize kapitulovala, mohl LXVI. sbor započít s přípravami k soustředěnému úderu na město. Hlavní tíha útoku měla připadnout *Vüdcově doprovodné brigádě*, její přesun k St. Vithu však nejprve zkomplikovaly chybějící pohonné hmoty, posléze uvízla v dopravní zácpě.¹³⁷ Obě pěší divize LXVI. sboru tak byly 20. prosince nuceny zahájit útok bez podpory obrněné techniky. Obráncům St. Vith se sice s dělostřeleckou podporou podařilo snadno odrazit výpady 18. a 62. divize lidových granátníků, ohrožení St. Vith však zdaleka nepominulo. Německé jednotky na sousedních mezitím dokázaly postoupit,

137 Jung, s. 155; Cole, 396.

takže se 7. obrněná divize v St. Vithu nyní ocitla v čele nově vzniklého frontového „podkovovitého“ výběžku.

Nezdar u St. Vith vyvolal ve velení 5. tankové armády rozčarování. Tamního silničního uzlu bylo již zoufale zapotřebí k rozvinutí dalšího postupu na západ. Teprve až koordinovaný útok za podpory *Vüdcovy doprovodné brigády* dokázal večer 21. prosince vytlačit americké obránce z města. Těm se však podařilo organizovaně stáhnout a zaujmout novou pozici východně od St. Vithu. Německá 18. divize lidových granátníků sice vstoupila do St. Vithu o půlnoci z 21. na 22. prosince, vzniklá dopravní zácpa ji však následujícího rána na několik hodin zabránila v pronásledování Američanů. I navzdory později obnovenému tlaku LXVI. sboru 7. obrněná divize bezpečně ustoupila za řeku Salm, kde se již zformovala další americká obranná linie. Situace se bývala mohla pro stahující se 7. obrněnou divizi vyvíjet jinak. Německé pronásledovatele měla z jihu podpořit i 2. tanková divize, avšak do bojů se nezapojila kvůli nedostatku paliva.¹³⁸

Přestože improvizované síly, které byly shromážděny k obraně St. Vithu, nakonec ustoupily, houževnatý odpor zadržel německý postup o několik dní v jeho nejkritičtější fázi. V tomto ohledu bývá bitva o St. Vith poněkud nezaslouženě ve stínu slavnějšího střetu, jenž se odehrál u Bastogne.

7.2. Obklíčení a obrana Bastogne

Houževnatá americká obrana během týden trvajících obklíčení Bastogne se do značné míry stala symbolem celé bitvy v Ardenách. Udržení důležité dopravní křižovatky značně zkomplikovalo další postup Němců na západ. Rovněž vytvoření a udržení obklíčovacího prstence kolem Bastogne vázalo německé jednotky, kterých bylo nutně potřeba na dalších úsecích. Z výše zmíněných důvodů si tak obléhání a obrana Bastogne zasluhuje v rámci této zvláštní pozornost.

Město Bastogne se rozkládá na křižovatce sedmi silnic rozbíhajících do všech světových stran a představovalo tak mimořádně důležitý dopravní bod ve vytyčeném úseku, jímž měla 5. tanková armáda proniknout k Máse. XLVII. tankový sbor generál Lüttwitze, v jehož cestě Bastogne stálo, obdržel instrukce, aby se jeho tankové divize (jmenovitě 2. tanková divize a divize Panzer Lehr) zmocnily Bastogne rychlým útokem dříve, než se zde stačí zformovat obrana. Pokud by se to však nezdařilo, neměly se tankové útvary zdržovat dobýváním města.

138 Jung, s. 159.

Tento úkol měly přenechat v závěsu postupující 26. divizi lidových granátníků a samy pokračovat v postupu na západ.¹³⁹

Strategický význam dopravního uzlu v Bastogne doceňovali i Spojenci. Mimo jiné se zde nacházel velitelský štáb Middletonova VIII. sboru. Jako reakci na pokračující německý tlak a narůstající ohrožení Bastogne nasadil 17. prosince generál Troy Middleton tankovou zálohu ze svého sboru, bojové velitelství R z 9. obrněné divize, k vybudování dvou silničních zátarasů západně od města. K posílení obrany města bylo téhož dne rozhodnuto o i vyslání 101. vzdušné výsadkové divize ze zálohy Vrchního velitelství spojeneckých sil v Evropě, tou dobou nalézající se ve výcvikovém táboře nedaleko Remeše.¹⁴⁰ Ještě večer 17. prosince byla divize zmobilizována k chvatnému odjezdu bez ohledu na skutečnost, že vrchní velitel a významná část vyšších důstojníků se právě nacházela mimo kontinent. Velení dočasně převzal služebně nejvyšší důstojník a velitel divizního dělostřelectva, brigádní generál McAuliffe. Jak vzpomínal jeden z výsadkářů, přesun z Francie probíhal 18. prosince v takovém chvatu, že vojáci neměli čas nafasovat plnou výstroj.¹⁴¹ Ve prospěch rychlosti šla stranou i bezpečnostní opatření, když nákladní vozy cestovaly s rozsvícenými světly bez ohledu na riziko možného leteckého útoku Luftwaffe. Důvod ke spěchu byl na místě, neboť 17. prosince zachytila německá armáda radiovou zprávu hovořící o přesunu 101. vzdušné výsadkové divize do Bastogne.¹⁴² Přesto dorazil konvoj přepravující výsadkáře do Bastogne bez jakýchkoliv incidentů a ráno 19. prosince byla již celá divize připravena zaujmout obranné pozice.

Významnou roli při obraně Bastogne v prvních kritických hodinách ovšem sehrálo bojové velitelství B z 10. obrněné divize. Tento útvar byl přesunut k VIII. sboru od Pattonovy 3. armády jako bezprostřední reakce na německý útok na ardenské frontě. Bojové velitelství B bylo v Bastogne rozděleno na tři tankové jednotky, které obsadily klíčové přístupy k městu ze severovýchodního směru: družstvo Desobry zajistilo vesnici Noville, družstvo O'Harra

139 Marshall, Bastogne, s. 178.

140 Na tomto místě není bez zajímavosti, že nasazení výsadkové zálohy doprovázely v hektické atmosféře prvních dnů německého útoku nemalé organizační peripetie, jejichž přičiněním 101. vzdušná výsadková divize málem nedorazila na místo určení. Na základě prvotního rozhodnutí měla být poslána do Bastogne společně s 82. vzdušnou výsadkovou divizí, s níž společně tvořila XVIII. vzdušný výsadkový sbor, zálohu Vrchního velitelství. Při podřízení obou divizí pod 12. skupinu armád však bylo rozhodnutí změněno a divize byla před odjezdem informována, že jejím cílem je Werbomont. Zatímco se 101. vzdušná výsadková divize nacházela na cestě Francií, byla předána pod velení Middletonova VIII. sboru a ten rozhodl o jejím nasazení v Bastogne. 101. vzdušná divize se o této změně dozvěděla jen čistou náhodou, když její velitel brigádní generál McAuliffe v čele předsunuté skupiny nejdříve zamířil do štábu VIII. sboru v Bastogne, aby s Middletonem prodiskutoval situaci na frontě. Zde byl informován o podniknuté změně a stihl včas odklonit konvoj se 101. vzdušnou výsadkovou divizí do Bastogne. Podrobněji viz Marshall, s. 10-13 a Cole, s. 306-307.

141 Chambers, Major Problems in American Military History, s. 318.

142 Horstmann, In den Ardennen, s. 149; Parker, Battle of the Bulge, s. 115; Jung, s. 145.

obsadilo Wardin a družstvo Cherry zaujalo postavení před vesnicí Longvilly. Tyto předsunuté oddíly představovaly do příjezdu 101. vzdušné výsadkové divize jedinou skutečnou obranu města. Ačkoliv nemohly odolávat soutředěnému náporu útočící 2. tankové divize a tankové divize Panzer Lehr, podařilo se jim během 19. a 20. prosince zdržet německý postup k Bastogne, než byly samy přinuceny se stáhnout. Poskytly však drahocenný čas k přesunu a rozmístění 101. vzdušné výsadkové divize.

Teprve v průběhu 20. prosince se podařilo XLVII. tankovému sboru proniknout podél Bastogne a dokončit úplné obklíčení města. V tu chvíli však učinil velitel sboru generál Lüttwitz rozhodnutí, které se projevilo jako zásadní. V souladu s původním operačním záměrem zamítl nasazení 2. tankové divize k útoku na město, namísto toho nařídil divizi, která již tak zaostávala za časovým plánem, aby pokračovala k Mase. Bastogne se měla zmocnit 26. divize lidových granátníků s podporou části tankové divize *Panzer Lehr*. Proti nim se v obranném perimetru kolem města shromáždily ovšem značné síly: 101. vzdušná výsadková divize, dvě bojová velitelství z 9. a 10. obrněné divize s přibližně čtyřmi desítkami tanků, celkem sedm praporů polního dělostřelectva a 705. prapor samohybných protitankových děl. Řady obránců ještě rozšířila porůznu sesbíraná směsice vojáků, jejichž původní jednotky byly zničeny německým útokem.¹⁴³ Když se tak již 20. prosince pokusila 26. divize lidových granátníků o několika útoky přiblížit k Bastogne, byly tyto pokusy odrazeny, přičemž významnou roli sehrála americká dělostřelecká podpora.

Ovšem ani v následujících dvou dnech nenabyla bojová aktivita 26. divize lidových granátníků na intenzitě. Podél obranné linie tak docházelo pouze k místním střetům. Jednotky XLVII. sboru se totiž nyní zaměřily na rozšíření obchvatu po obou stranách města namísto přímého útoku, což poskytlo obráncům cenný čas k upevnění svých pozic.

Vysvětlení německého počínání se dostavilo kolem poledne 22. prosince, když před americkou obrannou linií dostavila čtveřice německých vojáků s bílou vlajkou. Anglicky hovořící kapitán oznámil, že přišli vyjednávat a předal vzkaz pro velitele posádky v Bastogne. Zpráva obsahovala ultimátum požadující bezpodmínečnou kapitulaci obklíčeného města pod pohrůžkou, že v opačném případě bude srovnáno se zemí německým dělostřelectvem. Spontánní reakce generála McAuliffea, jenž po seznámení se s obsahem zprávy utrousil pohrdavý komentář „Ale houby!“, se stala nejen oficiální americkou odpovědí na předložené ultimátum, ale také zřejmě nejslavnějším výrokiem celé ofenzivy v Ardenách. Takto sebevědomě koncipovaná odpověď podpořila již tak vysokou morálku obránců města, mezi

143 Cole, s. 460.

nimiž se na základě dosavadních úspěchů rozšířila dokonce zvěst, že Němci přišli navrhnout svoji kapitulaci.¹⁴⁴

Německá reakce na sebe nenechala příliš dlouho čekat. Ještě v noci podniklo německé letectvo nálet na Bastogne, jenž se pak opakoval po následující čtyři noci. Od 23. prosince zesílil i tlak 26. divize lidových granátníků, která sváděla s Američany těžké boje o přístupové cesty k městu. Zlepšené počasí však konečně umožnilo nasazení spojeneckého letectva proti německým útokům.

Skutečně palčivý problém pro odříznuté obránce Bastogne představovaly rychle se tenčící zásoby. Zatímco potraviny se podařilo získat z několika místních obchodů, někdejšího zásobovacího skladu VIII. sboru a rovněž s pomocí civilního obyvatelstva, nejcitelněji se projevoval nedostatek munice, zejména té dělostřelecké. Situace zašla až tak daleko, že 22. prosince jednotlivým dělostřeleckým bateriím zbývalo méně než deset ran a měly rozkaz střílet pouze v nejnaléhavějších případech.¹⁴⁵ Když se však 23. prosince konečně vyjasnilo počasí a umožnilo nasazení spojeneckého letectva, bylo okamžitě zahájeno letecké zásobování obklíčené Bastogne. Již 23. prosince shodilo 241 strojů nad městem celkem 145 tun materiálu, jehož většinu představovala dělostřelecká munice. Zásobovací lety pak pokračovaly i následující dny.¹⁴⁶ Spolu s nimi se do akce zapojily i doprovodné stíhací letouny, které útočily na německý prstenec obklopující město.

Dosavadní neúspěšná německá snaha prolomit obranu Bastogne prokázala, že dobytí města bude vyžadovat více sil, než měla posílená 26. divize lidových granátníků k dispozici. K podpoře útoku tak byla nově přidělena i 15. divize pancéřových granátníků. Na Boží hod provedený útok pancéřových granátníků však skončil fiaskem. Podobně dopadl pokus podniknutý o den později, jenž byl odražen americkou dělostřeleckou palbou. Mezitím se k Bastogne blížila od jihu 4. obrněná divize představující útočný předvoj Pattonovy 3. armády. Již od 22. prosince si tato divize navzdory usilovnému německému odporu probíjela cestu skrze pozice 7. německé armády jižně od Bastogne. Odpoledne 26. prosince prolomily první tanky 4. obrněné divize německé obklíčení a spojily se s obránci města. Přestože takto vzniklý koridor nebyl příliš široký a bylo jej nutné ještě upevnit, zažehnal americký průlom bezprostřední ohrožení města. Boje o Bastogne sice ještě zdaleka nebyly u konce, pozice obránců se po ukončení týden trvajícího obklíčení však citelně vylepšila.

V jistém smyslu představovalo neúspěšné obklíčení Bastogne vyvrcholení německé

144 Marshall, s. 116.

145 Marshall, s. 135.

146 Cole, s. 468.

ofenzivy v Ardenách a významně se také podepsalo pod její neúspěch. Ačkoliv tankové divize XLVII. sboru dál pokračovaly v postupu, přiznal později Hasso von Manteuffel, že odclonění Bastogne oslabilo jeho útočný výpad k Máse.¹⁴⁷ Jelikož zůstala silniční křižovatka v Bastogne po celou dobu pod americkou kontrolou, musely německé jednotky mířící dál na západ používat druhořadé a méně kvalitní cesty, což se také podepsalo na rychlosti jejich postupu. Dle Manteuffelova mínění promrhala německá armáda příhodnou příležitostí k obsazení města již 18. a 19. prosince vinou nerozhodnosti velitele divize *Panzer Lehr*.¹⁴⁸ Jakmile 101. vzdušná výsadková divize vyztužila obranu města, k jeho dobytí byly nutné mnohem početnější síly, než byly nasazeny.

Pomyslnou tečku za zpočátku úspěšně se rozvíjející ofenzivou 5. tankové armády pak učinil výpad 2. tankové divize k Máse poté, co opustila okolí Bastogne. V noci na 24. prosince přiblížily její předsunuté jednotky na pouhých pět kilometrů východně od Dinantu. Jednalo se o nejzazší bod německého postupu za celou ofenzivu v Ardenách. Avšak ani 2. tanková divize nestanula u břehu Másy. Příštího dne ji americký protiútok přinutil ustoupit. Divize, které v tu chvíli došly pohonné hmoty, následně uvázla v tvrdých bojích u Celles se svým americkým protějškem, 2. obrněnou divizí. Ve stejný den, kdy se Američané probili k Bastogne, zahájila i 2. tanková divize ústup zpět na východ, aby se vyhnula hrozícímu obklíčení a zničení. Tím definitivně ztroskotal i útok 5. tankové armády. Iniciativa nyní počala pomalu ale jistě přecházet na stranu Spojenců.

147 Liddel Hart, *Válka z druhého břehu*, s. 452.

148 Parker, *Hitlerova ofenziva*, s. 202.

8. Spojenecký přechod do protiútoků a „zatlačování Výběžku“

Průlom obklíčení kolem Bastogne a odražení 2. tankové divize před Másou 26. prosince s konečnou platností předznamenal definitivní obrat ve vývoji Ardenské ofenzivy. Německé úsilí se nyní soustředilo prakticky výhradně pouze na dobytí Bastogne za každou cenu. To však nemohlo změnit nic na faktu, že iniciativu z celkového pohledu přebírali Spojenci. Tuto skutečnost si dobře uvědomovalo i vrchní spojenecké velení, rozcházelo se však v názorech, jak ji využít. Generálové Ridgeway, Bradley a Patton prosazovali okamžitý úder na německý výběžek vedený ze severu i jihu, čímž došlo k obklíčení německých sil. Na druhé straně polní maršál Montgomery a generál Hodges preferovali opatrnější postup vedený podél celé západní strany německého výběžku. Na jejich stranu se nakonec přiklonil Eisenhower.¹⁴⁹

Plány na zahájení spojeneckého protiútoků však musely být ještě odloženy, neboť v okolí Bastogne stále probíhaly těžké boje. Spojenci se snažili rozšířit spojení s městem, Hitler naproti tomu přesunul k Bastogne další jednotky na úkor ostatních oblastí. Ve zbylých úsecích tak německé síly přešly do obrany. Pokračující snahy zmocnit se Bastogne však ani do 4. 1. 1945 nepřinesly žádné výraznější výsledky. Přílišnými úspěchy se však nemohla pochlubit ani Pattonova 3. armáda, která útočila proti německému výběžku z jihu. Narážela na nečekaně silný odpor jednotek 7. armády a jen pomalu rozšiřovala již dříve dosažený průlom.

Trumfem v rukou Spojenců se stala vzdušná převaha. Nálety podnikané na frontu i do týlu Třetí říše citelně komplikovaly zásobování německých jednotek stejně jako jejich přesun za denního světla. Luftwaffe nedokázala spojenecké nadvládě ve vzduchu účinně čelit. Tento nepříznivý vývoj měla zvrátit ambiciózní operace nazvaná „Bodenplatte“. První den nového roku podniklo německé letectvo překvapivý útok proti spojeneckým letištím v Severní Francii, Belgii a Nizozemsku s cílem zastihnout protivníka nepřipraveného a zničit jeho letadla ještě na zemi. Do operace bylo nasazeno 1035 německých strojů. Ačkoliv se skutečně podařilo překvapit spojenecké letectvo, německý útok nenaplnil očekávání. Sto osmdesát spojeneckých letadel bylo zničeno, další stovka pak poškozena.¹⁵⁰ Mezi oběťmi německého náletu nechyběla ani „Dakota“, kterou obdržel Montgomery darem od Eisenhowera v srpnu 1943 na Sicílii. Britský polní maršál však nemusel žet této ztráty příliš dlouho, neboť mu Eisenhower obratem věnoval nový letoun.¹⁵¹ Luftwaffe však za odvážný útok zaplatila

149 Parker, *Battle of the Bulge*, s. 209.

150 Jung, *Die Ardennenoffensive 1944/45*, s. 186.

151 Montgomery, *Paměti polního maršála*, s. 275.

vysokou cenu. Při akci přišla o 277 stojů. Mnohé z nich se přitom staly obětí palby vlastních protiletadlových baterií.¹⁵² Tak vysoké ztráty vyloučily další možné opakování podobné operace. Jak trefně vystihl Winston Churchill, luftwaffe při útoku ztratila víc, než si mohla dovolit.¹⁵³ Sestřelené německé stroje a piloty již nebylo jak nahradit a Spojenci si i nadále udrželi vzdušnou převahu.

Počátkem ledna již bylo zřejmé, že dokonce i Hitler přestal věřit v úspěch ofenzivy v Ardenách.¹⁵⁴ Vývoj na západě měla nyní zvrátit operace Nordwind zahájená na Nový rok. Osm německých divizí zaútočilo v Alsasku s cílem obsadit Štrasburk a tím narušit americko-francouzskou koalici, neboť francouzské velení – na rozdíl od Američanů – principiálně odmítalo jakýkoliv ústup z již osvobozených pozic a návrat Němců na francouzskou půdu.¹⁵⁵ K tomu měl napomoci dosažený výběžek v Ardenách tím, že bude vázat tolik spojeneckých sil severně od útoku operace Nordwind, jak jen bude možné. Skupina armád B tak obdržela rozkaz udržet dobyté území, ačkoliv maršál von Rundstedt již dříve nabádal Hitlera, aby umožnil jednotkám ustoupit do lépe hájitelných pozic.¹⁵⁶

Třetího ledna usoudil Montgomery, že k očekávanému poslednímu německému pokusu zvrátit vývoj v Ardenách již nedojde, a proto konečně přešel s 1. americkou armádou a XXX. britským sborem do protiofenzivy i na severním křídle výběžku. Postup k Houffalize, kde se měl Montgomery setkat s Pattonovými silami pronikajícími od jihu, však komplikoval houževnatý odpor německých jednotek. Spojenecký průlom ztěžovalo i mimořádně nepříznivé zimní počasí, když teploty klesly pod nulu, udeřily sněhové vánice a napadlo po pás sněhu.¹⁵⁷ Ardenská hustě zalesněná krajina přirozeně více vyhovovala obrannému způsobu boje, takže se nyní Spojenci ocitli v podobném postavení jako Němci na počátku ofenzivy. Anglo-americký protiútok však značně ulehčila 12. ledna zahájená dlouho očekávaná zimní ofenziva Rudé armády na východní frontě. Heinz Guderian, jenž stanul v čele vrchního velení pozemní armády a zároveň zodpovídal za východní frontu, již dříve na Hitlera naléhal, aby uvolnil některé divize z Arden dříve, než dojde k sovětskému útoku. Bez dalších posil totiž německé síly na východě připomínaly „domeček z karet“.¹⁵⁸ Dvanáctého ledna tak Hitler konečně svolil a německé tankové divize, či lépe řečeno jejich pozůstatky,

152 Kershaw, Hitler, 1936-1945 Nemesis, s. 666; Winton, The Battle of the Bulge.

153 Churchill, Druhá světová válka, VI. svazek, s. 277.

154 Kershaw, s. 667; Parker, s. 245.

155 Winton, The Battle of the Bulge; Eisenhower, Invaze do Evropy, s. 355-356.

156 Parker, s. 245; Jung, s. 172.

157 Parker, s. 244.

158 Tamtéž, s. 224.

byly postupně stahovány z Arden, aby mohly být nasazeny na východě, kde se situace pro Německo vyvíjela velmi špatně.

Vytrvale postupující jižní a severní křídla spojeneckého protiútoky se setkala u Houffalize 16. ledna, německým silám nalézajícím se západně od města se však podařilo zavčas ustoupit do bezpečí a vyhnout se tím hrozícímu obklíčení. Zbývající lednové dny se pak nesly ve znamení postupného zatlačování německého výběžku zpět před situaci z 16. prosince. Americká 7. obrněná divize se 23. ledna triumfálně vrátila do St. Vithu, který před měsíce tak srdnatě bránila. O pět dní později americká 3. armáda vytlačila poslední německé jednotky za řeku Our. Německý výběžek v Ardenách byl po šesti týdnech bojů definitivně zlikvidován.

9. Zhodnocení příčin neúspěchu Ardenské ofenzivy

Při zpětném pohledu lze postupně vysledovat několik určujících faktorů, které zapříčinily krach německé ofenzivy v Ardenách v prosinci 1944. Tato závěrečná kapitola se je pokusí v ucelené podobě shrnout.

Nedostačující německé síly v poměru k vytyčenému cíli

Již po obeznámení se záměry tzv. „Velkého řešení“ zavládla mezi čelními německými veliteli shoda, že stanovený cíl operace Wacht am Rhein přesahuje možnosti sil vyčleněných pro ofenzivu. Z tohoto přesvědčení pramenily následné pokusy o úpravu operačního plánu směrem k realističtějšímu a za daných podmínek dosažitelnějšímu cíli: obklíčení a zničení 1. americké armády v prostoru mezi Cáchami a Másou. Tzv. „Malé řešení“ však bylo politicky neprůchodné, neboť Adolf Hitler odmítl ustoupit od záměru dosáhnout na západní frontě rozhodujícího obrát ve válce. To by pochopitelně nedokázala přivodit porážka jedné americké armády. Zároveň však Hitler nevyslyšel volání svých podřízených, aby k dobytí Antverp vyčlenil víc sil. K úvodnímu úderu bylo na německé straně soustředěno dvacet divizí, z toho sedm tankových. Zálohy OKW čítaly dalších sedm divizí (z nichž dvě byly tankové) a dvě brigády. Síla jednotlivých útvarů však mnohdy spočívala spíše na papíře. Z úvodních dvaceti divizí bylo za plně připravené označeno pouze sedm, jedenáct jako „podmínečně připravené“ a zbývající dvě byly shledány jako nevyhovující.¹⁵⁹ Neutuchající podzimní spojenecký tlak na Siegfriedovu linii znemožnil většině divizí plné zotavení či přivodil jejich předčasné nasazení do obranných bojů.

Při úvahách nad ofenzivou v Ardenách se přímo nabízí otázka, jaký další vývoj by následoval po opětovném obsazení Antverp. Jak již bylo zmíněno dříve, na německé straně pro tento vývoj nebyly vypracovány žádné plány. Německý historik Hermann Jung soudí, že Hitlerovo „Velké řešení“ by bylo odsouzeno ke krachu i v případě, že by se tankové armády skutečně zmocnily belgického přístavu. Pohled na mapu dává jeho úvaze do značné míry za pravdu. Dobytím Antverp by se neúměrně prodloužila frontová linie. K jejímu zabezpečení však německá armáda postrádala odpovídající síly. Dlouhé jižní křídlo by bylo vystaveno protiútokům 3. americké armády generála Pattona a současně by se neúnosně natáhly německé zásobovací trasy. Z těchto důvodů považuje Jung Hitlerův plán za předem

159 Horstmann, s. 136.

odsouzený k neúspěchu.¹⁶⁰

Spojenecká letecká převaha

Průběh ofenzivy v Ardenách je názornou ilustrací, jakou roli sehrávalo letectvo v moderní válce. Až na jednotlivé případy znemožnilo špatné počasí před 23. prosincem nasazení spojeneckého letectva. Připoutání britských a amerických strojů na letištích bylo integrální součástí německých operačních plánů, neboť na sklonku roku 1944 již nebyla Luftwaffe s to čelit spojenecké vzdušné převaze. Jakmile se však 23. prosince povětrnostní podmínky zlepšily natolik, že opět umožnily nasazení letectva v širším měřítku, situace na bojišti se dramaticky změnila. Zásobovací lety pomohly upevnit postavení obránců Bastogne, obnovené nálety napadaly čela německých jednotek a především vážně narušily jejich již tak komplikované zásobování. Vzhledem k naprosté vzdušné převaze byl německý přesun možný až po soumraku. Navzdory dřívějším příslibům nedokázala Luftwaffe zajistit pozemním jednotkám ochranu.

Německé zásobovací potíže a terén

Původně určené zásoby pohonných hmot se v zimní realitě členitého a obtížně průchodné ardenské krajiny ukázaly jako nepostačující. Když zároveň ztroskotal rychlý postup a s ním i naděje na zmocnění se spojeneckých palivových skladů, ocitla se německá armáda v choulostivé situaci. Čelní obrněné jednotky se často musely zastavit na místě, neboť jim došel benzin. Členitá a hustě zalesněná ardenská krajina by představovala pro mechanizované jednotky náročnou výzvu i za příznivějšího období. Omezené množství v zimě sjízdných cest vedlo k dopravním zácpám, v nichž uvízly i zásobovací vozy. Další ránu německému pak zasadila obnovená spojenecká vzdušná aktivita po 22. prosinci.

Houževnatý odpor amerických jednotek

Ať se již jednalo o 7. obrněnou divizi, která po několik dní zdržovala německý postup na St. Vith, o 101. vzdušnou výsadkovou divizi bránící obklíčené Bastogne, obránce Elsenbornského hřebenu či řadu dalších menších jednotek, dokázaly americké síly v kritických prvních dnech když již ne zastavit, tak alespoň významně zbrzdit německý postup. Tím poskytly cenný čas spojeneckému vedení, aby vyhodnotilo situaci a podniklo protipatření. Jak vzpomíná jeden z příslušníků 99. divize, která odrazila německý útok na

160 Jung, s. 198-199.

Monschau: „Řada dalších malých jednotek bojujících nezávisle na vyšším velení se navzdory nepříznivým okolnostem mimořádně odvážně bránila. Jejich bojové úsilí bylo hlavní příčinou Hitlerova neúspěchu dosáhnout rychlého průlomu, který potřeboval k úspěchu svého smělého útoku.“¹⁶¹ Zvláště obrana dopravních uzlů v Bastogne a St. Vithu se ukázala být nesmírně významnou pro zpomalení německého postupu. Pokusy dobýt odolávající města vázaly část německých útočných sil a ty zbývající musely postupovat na západ oklikou. Bastogne se později stalo symbolem houževnaté americké obrany.

Nemalou roli v tomto úsilí sehrálo americké dělostřelectvo. Ačkoliv co do počtu hlavní zpočátku slabší než jeho německý protějšek, mělo na své straně dvě nezanedbatelné výhody. Na rozdíl od německé artilerie bylo mobilnější (netrpělo nedostatkem paliva ani tahačů), takže snáze mohlo zasáhnout do jednotlivých bojů. Co bylo ovšem ještě významnější, palebná síla amerického dělostřelectva byla díky dobrému zásobování municí vyšší. Masivní podpora americké přehradní palby se stala důležitou součástí při úspěšných obranných bojích.

Podcenění reakce spojeneckého velení

Klíčový prvek německého plánu počítající s rychlým postupem se mimo jiné opíral i o široce sdílené přesvědčení, že spojenecké velení nedokáže na překvapivý útok rychle zareagovat. Štáb skupiny armád B nepovažoval za pravděpodobné, že by Spojenci dokázali v prvních dnech po útoku přesunout do oblasti své zálohy. Zejména britské velení bylo v tomto směru považováno za málo flexibilní.¹⁶² Rovněž Hitler očekával, že vrchní velitel spojeneckých sil Eisenhower bude situaci nejprve konzultovat s Washingtonem, čímž Spojenci ztratí drahocenný čas. Ve skutečnosti však byla spojenecká reakce na německý útok pohotová a dostupné zálohy byly rychle nasazeny na podporu nejohroženějších klíčových bodů. Harold Winton na této situaci shledal jistou dějinnou ironii: zatímco Spojenci značně přecenili míru, s jakou mohl do vývoje bitvy zasahovat formální německý velitel západní fronty polní maršál Rundstedt, německé velení se dopustilo omylu v opačném směru, když podcenilo rychlost, s jakou budou Spojenci schopni zareagovat útok v Ardenách.¹⁶³ Spojenci předem nedohlédli, že je to Adolf Hitler, jenž určuje a zasahuje do přípravy a vedení německé ofenzivy. V ovzduší po 20. červenci 1944 byly Vůdcovy rozkazy „nezměnitelné“, jak se o tom přesvědčila německá generalita usilující o prosazení tzv. „Malého řešení“. Operační plán držící se plně Hitlerových představ „neponechal vrchnímu velitelství Západ, skupině armád B,

161 Neill, *Infantry Soldier*, s. 201.

162 Boog, *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*, s. 622.

163 Winton, *The Battle of the Bulge*

ani armádám volnost v jednání. Nejhorší následky však mělo Hitlerovo zdráhání nařídít včasný ústup.¹⁶⁴ Ostatně bylo zapotřebí i Vůdcova souhlasu, aby mohly být nasazeny jednotlivé zálohy OKW, což ještě svazovalo někdejší přednost Wehrmachtu: rychlé a iniciativní rozhodování velitelského sboru.

164 Jung, s. 199.

Závěr

Po předchozím shrnutí a skromném pokusu o analýzu příčin německého neúspěchu se na tomto místě zřejmě nabízí otázka, zda skýtala ofenziva v Ardenách vyhlídky na úspěch, či zda byla skutečně předem odsouzena k nezdaru. Jednoznačně odpovědět na takovou úvahu je i s odstupem sedmi desetiletí přinejmenším obtížné. Lze snad jen nabídnout kratší zamyšlení a rekapitulaci důsledků.

Klademe-li si otázku, zda mohla ardenská ofenziva vést zamýšlenému úspěchu, domnívám se, že přesnější formulace by měla znít „Bylo Německo na sklonku roku 1944 schopné otočit vývoj války?“. Po více jak roce nezadržitelného ústupu na východě a zejména po otevření západní fronty se jakákoliv kladná odpověď jeví spornou. Lidské a hospodářské zdroje Třetí říše (navzdory vrcholící výrobě právě v roce 1944) byly po šesti válečných letech vyčerpány téměř do krajnosti. Současný boj na několika frontách tyto zdroje ještě více rozměľňoval. Měla tedy Hitlerova „sázka na jednu kartu“, jak se o ardenské ofenzivě výstižně vyjádřil náčelník OKW Jodl, smysl?¹⁶⁵

Zajímavý úhel pohledu v tomto bodě nabízí Winton Harold. „Záleží na tom, jak odpovíte následující otázku: 'Má-li ofenziva velmi nízké šance na úspěch, avšak je jedinou možností, jak vyhrát válku, stojí za pokus?'“¹⁶⁶ Adolf Hitler, jenž byl obdivovatelem Clausewitzových teorií a pruského panovníka Fridricha II., se na sklonku léta 1944 rozhodl napodobit své vzory. Další obrana nepřinášela z dlouhodobé perspektivy řešení situace, v níž se Třetí říše ocitla. Hitler spatřoval dějinnou paralelu s Pruskem za sedmileté války a v duchu této paralely se také zachoval.¹⁶⁷

Průběh ofenzivy v Ardenách naznačuje, že i tzv. „Malé řešení“ by mělo v praxi omezené vyhlídky na úspěch. Německý útok v Ardenách samozřejmě probíhal podle jiných hledisek a plánů, než kdyby se řídil měřítky „Malého řešení“. Přesto by musel čelit většině týchž překážek, jež nakonec zlomily operaci Wacht am Rhein vaz. Co je však podstatnější, nepanovalo sporu o tom, co by takový úspěch přinesl. Hitler jej rovnou zamítl jako neschopný přivodit válečný zvrát. Autoři „Malého řešení“ si od něj slibovali dočasné odražení

165 Boog, s. 620.

166 Winton, *The Battle of the Bulge*. Odkazuje přitom na esej Daniela Hughese věnovanou bitvě v Ardenách, v níž Hughes označuje toto strategicko-operační dilema termínem „když se nemožné stane nutným“.

167 Prusko za sedmileté války čelilo široké nepřátelské koalici. Série porážek přiměla Fridricha II. rezignovat na obranu, namísto toho přešel do protiútoků s cílem oslabit koalici protivníků. Podařilo se mu přitom dosáhnout nečekaných vítězství a odvrátit hrozící porážku.

spojeneckého tlaku v oblasti Cách, což by poskytlo Třetí říši alespoň nějaký čas k další konsolidaci. Nic by to však nezměnilo na defenzivní vedení války.

Z toho pohledu nepostrádá myšlenka tzv. „Velkého řešení“ jistou váhu a smělost. Jedině radikální akce mohla vést k radikálnímu výsledku. Britský vojenský teoretik se na adresu plánu zmocnit se nečekaným útokem Antverp vyjádřil s jistou dávkou uznání. „Byl by to brilantní nápad, jen kdyby Hitler stále disponoval silami a prostředky, které by zaručovaly slušné šance na konečný úspěch.“¹⁶⁸ Domnívám se, že tento komentář více než jakýkoliv jiný naprosto vystihuje celou podstatu zkoumané otázky. Na jedné straně nelze upřít jistou dávku vojenské geniality *nápadu* přejít do náhlého strategického protiútoků. K tomu se však již Německu na podzim 1944 nedostávalo to nejdůležitější – adekvátní *prostředky*.

Bitva v Ardenách pochopitelně přinesla řadu důsledků. Na prvním místě je třeba zmínit ty, kteří v průběhu bojů zahynuli. Podle oficiálních záznamů činily americké ztráty od 16. prosince do 28. ledna celkově 80 987 mužů, z toho 10 276 padlých, 47 493 raněných a 23 218 pohřešovaných. Britské jednotky přišly o 1 408 mužů, z nichž dvě stovky zahynuly.¹⁶⁹ Přijímané vyčíslení německých ztrát za stejné období uvádí 81 834 vojáků, přičemž 12 652 padlo, 38 600 bylo zraněno a 30 582 bylo pohřešováno. Jiné odhady pak udávají celkové německé ztráty na přibližně sto tisíc mužů.¹⁷⁰ Nelze opomenout ani civilisty, kteří zahynuli během bitvy o Ardeny. Jejich počet se odhaduje na tři tisíce.¹⁷¹ Mnozí z nich se stali obětmi zločinů německých vojáků (v drtivé většině případů jednotek zbraní SS) a speciálních skupin tajné policie, které pronikly na opětovně obsazené území a „vyřizovaly si účty“ s domnělymi partyzány a zrádci mezi belgickým obyvatelstvem. Zhruba třetina všech civilních obětí pak zahynula v důsledku spojeneckých náletů.¹⁷²

Ztráty obrněné techniky se na obou stranách odhadují k osmi stům tanků a samohybných děl.¹⁷³ Tyto ztráty však měly pro každou ze stran jiný dopad. Američané byli schopni zničené stroje brzy nahradit, zatímco Německo přišlo o téměř čtvrtinu svých zbývajících tanků.¹⁷⁴ Ofenzivou v Ardenách definitivně ztratila Třetí říše své zbývajících zálohy, které už neměla jak po zbytek války nahradit. V souvislosti s tím se z německého pohledu jeví pouze jako malý úspěch, že prosincovým útokem byla americká ofenziva na Rýně zastavena

168 Liddel Hart, *Válka z druhého břehu*, s. 437.

169 Parker, s. 291.

170 Tamtéž, s. 293.

171 Schrijvers, *The Unknown Dead*, s. 359.

172 Tamtéž, s. 359.

173 Winton, *The Battle of the Bulge*; podobný odhad taktéž Parker s. 292-293.

174 Parker, s. 293.

šest týdnů¹⁷⁵, než se Američanům ke konci ledna podařilo dobýt pozice držené před 16. prosincem. Skutečným vítězem bitvy o Ardeny se ovšem stal Sovětský svaz. Když 12. ledna 1945 zahájil Stalin zimní ofenzivu na východní frontě, chyběly Německu tolik potřebné zálohy. Úspěchy sovětské armády na jedné straně a na straně druhé dočasné zastavení postupu anglo-amerických vojsk na západní frontě, vytvořily pro Stalina silnou politickou pozici na Jaltské konferenci v únoru 1945.

Hitlerův poslední pokus zvrátit vývoj války skončil jednoznačným neúspěchem. Když byli velitel OKW Wilhelm Keitel a náčelník jeho štábu Alfred Jodl po válce dotázáni, zda-li se jednalo o oprávněný risk, odpověděli: „Kritiku, zda by bývalo vhodnější nasadit naše dostupné zálohy spíše na východní frontě než na západní, přenecháváme na posouzení dějinám.“¹⁷⁶ Odpověď na tuto otázku, ať již bude jakákoliv, nic nezmění na skutečnosti, že o osudu druhé světové války se rozhodlo již dříve a jinde. Bitva v Ardenách nanejvýš uspíšila stále neodvratitelnější porážku hitlerovského Německa. Adolf Hitler tak paradoxně obrátil naruby Clausewitzovu poučku, že „nejlepší obranou je útok“. Útok se v případě Ardenské bitvy ukázal být tou nejhorší obranou, neboť zmařil naděje Německa na další vážnější odpor.¹⁷⁷

175 Eisenhower, O invasi a vítězství, s. 125.

176 Cole, The Ardennes : Battle of the Bulge, s. 676.

177 Liddel Hart, Válka z druhého břehu, s. 456.

Seznam pramenů a literatury

Vydané prameny – osobnosti

- CHANDLER, Alfred. D. (ed.), The Papers of Dwight David Eisenhower. The War Years IV., Baltimore a Londýn 1970.
- CHURCHILL, Winston S., Druhá světová válka, VI. svazek, Praha 2005.
- EISENHOWER, Dwight D., O invasi a vítězství, Praha 1947.
- EISENHOWER, Dwight D., Invaze do Evropy, Praha 1983.
- HARMON, Ernest N.; MACKAYE, Milton, We Gambled in the Battle of the Bulge, in: Saturday Evening Post 2.10.1948, Vol. 221, Issue 14.
- Staženo dne 7.7. 2011 s využitím databáze <http://www.ebscohost.com>.
- MONTGOMERY, Bernard L., Paměti polního maršála, Praha 1993.
- NEILL, George W., Infantry Soldier. Holding the Line at the Battle of the Bulge, Oklahoma 2001.
- PATTON, George S., Válka mýma očima, Praha 1992.
- SKORZENY, Otto, Mé velitelské operace, Praha 2004.

Seznam literatury

- BOOG, Horst a kol., Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg. Das Deutsche Reich in der Defensive: strategischer Luftkrieg in Europa, Krieg im Westen und in Ostasien 1943-1944/45, Stuttgart 2001.
- BUTLER, Rupert, SS-Leibstandarte. Historie 1. divize SS v letech 1933 – 1945, Praha 2002.
- COLE, Hugh M., The Ardennes : Battle of the Bulge, Washington 1965.
- CORRELLI, Barnett, Hitlerovi generálové, Brno 2000.
- CHAMBERS, John W., Major Problems in American Military History, Boston 1999.
- GRYNER, Peter H., Ardeny – 1944, Praha 1994.
- HORSTMANN, Harry, In den Ardennen. Die Letzte Offensive der Wehrmacht, Norderstedt 2008.
- IRVING, David, Hitlerova válka a válečná stezka let 1939 – 1945, Brno 2005.
- JUNG, Hermann, Die Ardennenoffensive 1944/45, 2. vydání, Göttingen 1992.
- KERSHAW, Ian, Hitler: 1936 – 1945: Nemesis, Praha 2004.
- KOSINA, Jiří, Americké pozemní síly 1941-1945, Praha 1996.
- KÜHN, Volkmar, Němečtí parašutisté ve II. světové válce, Brno 1995.
- LIDDELL HART, Basil H., Dějiny druhé světové války, Brno 2000.
- LIDDELL HART, Basil H., Válka z druhého břehu, Brno 2004.

LUCAS, James, Poslední rok německé armády, Plzeň 1995.

MARSHALL, Samuel L. A., Bastogne. The First Eight Days, Washington 1946.

PARKER, Danny S. (ed.), Hitlerova ofenziva – Ardeny. Německý pohled na bitvu o Výběžek, Brno 2003.

PARKER, Danny S., Battle of the Bulge. Hitler's Ardennes Offensive 1944-1945, Philadelphia 1991.

SCHRIJVERS, Peter, The Unknown Dead. Civilians in the Battle of the Bulge, Kentucky 2005.

WHITING, Charles, Jochen Peiper. Hitlerův muž, Brno 2002.

WHITING, Charles, Ardeny. Tajná válka, Brno 2002.

Odborné články

JOHNSON, Falk S., The Battle of the Bulge foreshadowed, in: Military Review, Dec94-Feb 95, Vol. 75 Issue 1, 1995.

Staženo dne 7. 7. 2011 s využitím databáze <http://www.ebscohost.com>.

RAMSEY, Winston G. (ed.), Battle of the Bulge, in: After the Battle, Nr. 4, 1974.

WINTON, Harold R., The Battle of the Bulge, in: Military Review, Dec94-Feb 95, Vol. 75 Issue 1, 1995.

Staženo dne 16. 6. 2011 s využitím databáze <http://www.ebscohost.com>.